

Jaarverslag 2017

1. Voorwoord van de Bestuurder	4
2. GasTerra	7
Missie, visie en strategie	9
Onze keten	10
Onze markt en omgeving	11
In dialoog met onze omgeving	19
Waardecreatiemodel	23
Samenvatting resultaten	24
3. Materiële onderwerpen	25
Contractuele verplichting	27
Economische prestatie	28
Duurzame inzetbaarheid	30
Duurzame energievoorziening	31
Draagvlak voor werkzaamheden	33
4. Governance	35
Verslag van de Raad van Commissarissen	37
Bestuursgegevens	42
Corporate Governance	43
Risicoparagraaf	47
5. Bijlagen/overige informatie	54
Over dit verslag	55
Feiten en cijfers	61
6. Jaarrekening	65
7. GRI Index	82
8. Begrippenlijst	87
9. Profielschetsen	92
drs. A.J. Krist	93
ir. R.E. van Rede	94
drs. F.F. van Koten	95
ir. B.C. Fortuyn	96
mr. A.F. Gaastra	97
ir. J.W. van Hoogstraten	98
drs. R.M. de Jong	99
drs. R.G. de Jongh	100
mr. drs. T.W. Langejan	101

ir. J.M.W.E. van Loon	102
ir. F.A.E. Schittecatte	103
drs. M.W.J. de Wilde	104
mr. drs. C.W.M. Dessens	105
10. Persbericht	106
11. Voorgaande jaren	108
12. Contact	109

Voorwoord van de Bestuurder

Sinds mijn benoeming als CEO van GasTerra, een klein jaar geleden, is mij geregeld gevraagd waarom ik voor een bedrijf wilde gaan werken dat 'over enkele jaren misschien al niet meer bestaat'. De ondertoon is duidelijk: (aard)gas is van gisteren; we moeten er snel vanaf; voor GasTerra zal er, als in- en verkoper van met name binnenlands gas snel geen plaats meer zijn. Deze twijfel over de toekomst van de rol van gas wordt versterkt door de verwikkelingen rond de winning van gas uit Groningen, die de positie en het imago van gas begrijpelijkerwijs geen goed hebben gedaan. Kortom, waar begint u eigenlijk aan?

Deze vraag berust op een misverstand, of beter: een aantal misverstanden. De meeste Nederlanders, zo bleek onlangs weer uit een in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat uitgevoerd onderzoek, hebben geen idee hoe groot het aandeel hernieuwbare energie in de nationale energiemix is. Er worden percentages van 40 procent en meer genoemd, terwijl het in werkelijkheid onder de tien procent ligt. Dat moet, zo beseft iedereen, stukken beter. De ambities zijn dan ook hoog, maar het is en blijft een enorme uitdaging. Met alleen goede bedoelingen komen we er niet. Met pragmatisch handelen wel, *als* alles meezit. De huidige en toekomstige rol van (aard)gas is daarbij aan een herwaardering toe.

Sommige deelnemers aan het klimaatdebat menen dat gas louter en alleen als een probleem moet worden gezien, dat kan worden opgelost door het fijnmazige gasnetwerk zo snel mogelijk op te doeken en te vervangen door warmtenetten en 100 procent elektrische systemen. Ook deze opvatting berust op een misverstand: dat klimaatneutraliteit alleen spoedig kan worden bereikt door alle fossiele brandstoffen zo snel mogelijk in de ban te doen. We hebben echter slimmere antwoorden nodig. De bijdrage van aardgas aan de energievoorziening is zo groot, dat het in de energietransitie nog lange tijd een centrale rol zal blijven spelen. De cijfers spreken boekdelen: in Nederland is circa 95 procent van de huishoudens op het gasnetwerk aangesloten. Om die alle vóór 2050 van een alternatieve, duurzame vorm van warmtevoorziening te voorzien, zouden vanaf nu meer dan 200.000 woningen per jaar van het gas moeten worden gehaald.

Los van de vraag of dit een haalbare opgave is, moeten we ook beseffen dat de gebouwde omgeving maar een relatief klein deel van de energievraag voor haar rekening neemt. Wie meters wil maken moet vooral de CO₂-emissies van de industrie en de transportsector aanpakken. Ook in dat segment spelen fossiele brandstoffen nog altijd een hoofdrol als kostenefficiënte energiedrager.

Het woord is gevallen: CO₂-emissies. De gassector zegt al veel langer dan vandaag dat we uitstootreductie centraal moeten stellen. Verduurzaming moet geen doel op zich zijn; het gaat erom de klimaatdoelen van het Akkoord van Parijs te halen zonder onaanvaardbare sociaal-economische schade aan te richten. *Hoe* we dat bereiken is in wezen van secundair belang. Dat betekent dus dat je geen bruikbaar middel ongebruikt mag laten, inclusief het snel vervangen van de meest vervuilende fossiele brandstoffen, in het bijzonder kolen, door relatief schoon aardgas, en inclusief de opslag en eventueel het nuttig gebruik van CO₂.

Dit is op zich geen nieuwe boodschap van de gassector, maar er zit voor de goede verstaander wel een vernieuwend element in: het besef dat in een klimaatneutrale energievoorziening aardgas op termijn niet meer de positie in de energiemix zal hebben die het nu heeft. We vinden het daarom bijvoorbeeld een goed idee om nieuwbouwwoningen niet meer op het gasnetwerk aan te sluiten. We werken daarom ook actief mee aan projecten, programma's en handelsactiviteiten die ervoor zorgen dat het gas zelf kan verduurzamen; denk vooral aan biogas en hernieuwbare waterstof. We bevorderen het efficiënt gebruik

van energie, bijvoorbeeld door het stimuleren van hybride warmtepompen, waardoor de vraag naar gas sterk kan afnemen. Dat vereist dat de ondernemingen die gas produceren, distribueren en verkopen, anticiperen op de nieuwe omstandigheden en de wensen van de samenleving in brede zin.

GasTerra is hierop geen uitzondering. Onze missie, de waarde van het Nederlandse aardgas maximaliseren, is sinds onze oprichting niet veranderd. De manier waarop we dat doen wel onder andere door de liberalisering van de gasmarkt afgelopen jaren. Momenteel ook doordat we deel uitmaken van een politiek-maatschappelijke omgeving die andere eisen en normen stelt dan in het verleden. Dit dwingt ons meer dan ooit na te denken over wat dat begrip waarde precies inhoudt, over onze rol in de gasketen, en over onze bijdrage aan de energietransitie. In dit jaarverslag komen deze aspecten volop aan bod. Speciale aandacht verdienen de problemen in Groningen. Na de beving in Zeerijp op 8 januari jl. zijn de ontwikkelingen in een stroomversnelling gekomen.

Staatstoezicht op de Mijnen heeft geadviseerd tot versnelde afbouw van de gaswinning (naar een niveau van maximaal 12 miljard kubieke meter per jaar) en Gasunie Transport Services heeft een bandbreedte voor productie in een warm versus een koud jaar (van 14 tot 27 miljard kubieke meter) geadviseerd. De minister van Economische Zaken en Klimaat zal deze adviezen meenemen in zijn overweging tot een nieuw productiebesluit. Los van de vraag hoe een verlaging van de gaswinning precies moet worden gerealiseerd, zien wij het als onderdeel van onze maatschappelijke verantwoordelijkheid om naar vermogen bij te dragen aan het oplossen van dit vraagstuk.

Onder invloed van de grote veranderingen in de nationale en internationale energiemarkten is het ondernemingsklimaat voor GasTerra bepaald guurder geworden. De in- en verkochte volumes zijn ondanks de dalende gasvraag redelijk op peil gebleven, maar de prijzen staan al enkele jaren onder druk. Dat is aan onze inkomsten te merken. In 2014 boekten we nog een omzet van 19,5 miljard euro; een jaar later was dit bedrag verminderd tot 14,7, in 2016 tot 9,9 miljard om in 2017 op een niveau van 9,6 miljard uit te komen. Ondanks die forse daling ben ik tevreden over het resultaat. Onze onderneming is er immers, ondanks alle maatschappelijke en economische beweging, opnieuw in geslaagd haar missie met succes te vervullen.

Onze medewerkers werken in een omgeving die veel minder voorspelbaar is dan voorheen, in een organisatie die in reactie op het verslechterde ondernemingsklimaat door een ingrijpend veranderingsproces gaat. Als gevolg van de bijbehorende herstructurering, die sinds 2015 loopt en voor het einde van 2018 zal worden afgerond, is het aantal banen bij GasTerra substantieel verminderd. Er zijn en worden, een enkele uitzondering daargelaten, geen nieuwe medewerkers aangenomen.

Op dit moment bezinnen we ons op het vervolg. Hoe zorgen we ervoor dat onze onderneming haar opdracht ook het komende decennium kan uitvoeren? Los van de omgevingsfactoren hebben we daar wel degelijk invloed op, mits de kennis en vaardigheden van onze medewerkers goed aansluiten bij de eisen die de markt en de samenleving aan ons stellen. Daarom zijn we een strategisch HRManagement-programma gestart, dat tot doel heeft competenties en de beschikbare functies in kaart te brengen en het personeelsontwikkelingsbeleid hier optimaal op af te stemmen. De resultaten hiervan verwachten we vanaf 2019 te implementeren.

Ik besluit met een dankwoord. Ten eerste aan onze medewerkers. Zij *zijn* GasTerra en verdienen daarom de waardering voor de goede resultaten. Daarnaast aan al onze overige stakeholders voor het vertrouwen dat zij in ons hebben gesteld en voor de onderlinge dialoog, die ons helpt om ook in de toekomst relevant te blijven.

Annie Krist,
Chief Executive Officer

GasTerra

GasTerra is een internationale gashandelonderneming en is gevestigd aan de Stationsweg 1 in Groningen. De onderneming (en haar rechtsvoorgangers) heeft meer dan 50 jaar ervaring en beschikt over een goede marktpositie. GasTerra bedient een deel van de Nederlandse en Europese gasmarkt. We opereren klantgericht en bevorderen de doelmatige inzet van gas en de ontwikkeling van nieuwe toepassingen op het gebied van gas en energie. Het bedrijf onderschrijft de noodzaak van een verantwoorde transitie naar een klimaatneutrale energievoorziening en initieert en faciliteert projecten in dat kader.

Missie, visie en strategie

De missie van GasTerra is het maximaliseren van de waarde van het Nederlandse aardgas. We vervullen een publieke taak met betrekking tot de uitvoering van het kleineveldenbeleid van de Nederlandse overheid. Dit beleid beoogt de productie van aardgas uit de Nederlandse kleine velden te bevorderen.

De economische waarde en het maatschappelijk belang van gas bepalen GasTerra's rol in de Nederlandse en Europese energievoorziening. GasTerra maximaliseert de waarde van zijn product door vier doelen na te streven:

- Anticiperen: we anticiperen op een veranderende omgeving en luisteren naar onze stakeholders, zodat kansen en bedreigingen geïdentificeerd zijn en GasTerra ook in de toekomst aan zijn missie van waardemaximalisatie kan voldoen.
- Volume: we streven naar het geheel verkopen van het aan GasTerra aangeboden volume aan gas.
- Prijs: we streven naar het realiseren van een marktconforme prijs met een zo hoog mogelijke marge voor de gehele portfolio.
- Kosten: we zorgen voor een juiste balans tussen kosten enerzijds en waarde en zorgvuldigheid anderzijds.

De onderneming benut haar positie in de markt optimaal, met name in de marktsegmenten waar de vraag naar aardgas gepaard gaat met de vraag naar aanvullende diensten, vooral flexibiliteit. Gas uit andere dan Nederlandse bronnen wordt ingekocht als dat past in de algehele aanbod- en vraagportfolio. GasTerra ontwikkelt voortdurend nieuwe producten en diensten. We willen in dit kader een betrouwbare en concurrerende leverancier voor onze klanten zijn.

We hechten groot belang aan verduurzaming van de energievoorziening en initiëren projecten in dit kader. Gas blijft in deze energietransitie onmisbaar, als we zowel de energievoorziening veilig willen stellen als de emissie van CO₂ willen verminderen. Hoewel het aandeel van aardgas in de totale energievoorziening moet afnemen, kan Nederland als aardgasproducerend land nog lang van belang blijven. GasTerra streeft ernaar de verduurzaming verantwoord – dat wil zeggen met oog voor economische en ecologische belangen – te laten verlopen. We laten ons hierbij leiden door de grondslagen van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO): People, Planet, Profit. Klantgericht, resultaatgericht en verbetergericht zijn de drie kernwaarden van GasTerra. Medewerkers van GasTerra worden geacht deze begrippen als uitgangspunt te nemen voor hun handelen. Ook wordt gewerkt conform een gedragscode, waarin integriteit en respect de leidraad vormen. We streven naar bestendige relaties met marktpartijen en naar overeenkomsten waarin de waarde van het aardgas en de bijgeleverde diensten tot uiting komen.

Onze keten

Wij zijn onderdeel van een keten waarin alle activiteiten van winning tot gebruik van aardgas zijn opgenomen. GasTerra is hierin actief als handelaar van het gas. We hebben hierbij te maken met producenten, leveranciers en klanten, maar ook met netbeheerders, markttoezichthouders en overheden die wetten en regelgeving opstellen. Ook handelen we met partijen op handelsplaatsen.

GasTerra is de exclusieve afnemer van Groningengas. Groningengaswinning krijgt de laatste jaren veel aandacht. De minister van Economische Zaken en Klimaat heeft besloten de gaswinning uit dit veld te beperken vanuit het oogpunt van veiligheid vanwege de aardbevingen. Omdat NAM het gas produceert, heeft NAM de verantwoordelijkheid om uitvoering te geven aan deze besluiten. GasTerra's rol is om het gas dat NAM ons aanbiedt te verkopen.

Naast Groningengas koopt GasTerra ook gas in uit Nederlandse kleine velden. Wij hebben hierbij ook een wettelijke, publieke taak onder de Gaswet. Vanwege deze taak kunnen wij niet vrijelijk kiezen van welke producent wel of geen gas wordt afgenomen in Nederland. We verwachten dat producenten zich houden aan wetgeving en milieu- en veiligheidsregels die in Nederland gelden. Op 7 september 2017 heeft de Nederlandse gassector de startversie van de "gedragscode gaswinning kleine velden" getekend. De gedragscode geeft algemene richtlijnen voor het zorgvuldig betrekken van de omgeving bij olie- en gasprojecten uit kleine velden op land. De sector geeft met deze gedragscode invulling aan de wens als betrokken, betrouwbare en benaderbare speler aanwezig te zijn in de omgeving. GasTerra juicht initiatieven die kunnen leiden tot een verbeterd draagvlak voor de gasproductie en exploratie in Nederland toe.

Verder hebben we langetermijncontracten voor de inkoop van gas uit Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Noorwegen en Rusland. De productie uit deze buitenlandse bronnen is gebonden aan in die landen geldende regelgeving.

We participeren in verschillende samenwerkingsverbanden waarbij we ons richten op het gebruik van gas. Hierbij dragen we uit wat de rol van gas in een klimaatneutrale energievoorziening is, op basis van de door KVGn ontwikkelde "[Gas op Maat](#)"-visie". We ondersteunen klanten bij het verduurzamen van productieprocessen (dit heet bij ons het Milieu Plan Industrie), we delen kennis over energie en helpen innovatieve gastoeepassingen te ontwikkelen. Verder stimuleren we de productie van hernieuwbaar gas en innovatie/onderzoek op dit vlak.

Onze markt en omgeving

Aanbod Groningen

We verkopen al het in Nederland geproduceerd gas dat ons wordt aangeboden. De minister van Economische Zaken en Klimaat besluit hoeveel gas maximaal mag worden gewonnen uit het Groningenveld. In het gasjaar 2016/2017 (1 oktober 2016 tot 1 oktober 2017) produceerde NAM in totaal 23,98 miljard kubieke meter aardgas uit het Groningenveld, in lijn met het productieplafond van 24 miljard kubieke meter.

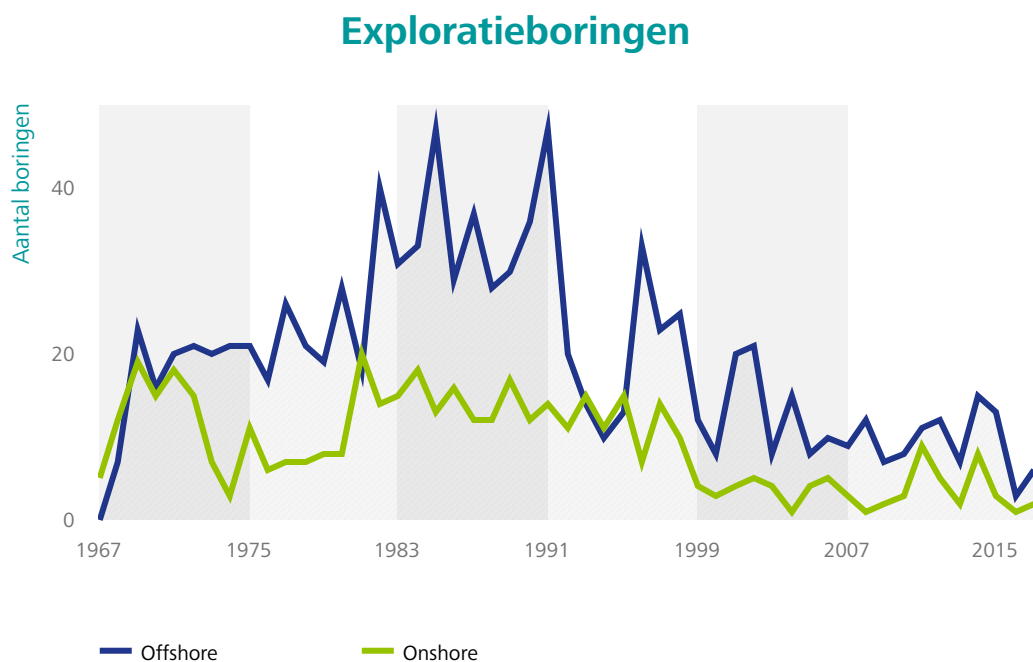
Met de uitspraak van de Raad van State van 15 november 2017 zijn de besluiten van de minister van 30 september 2016 (5 jaar 24 miljard kubieke meter per gasjaar vanaf 1 oktober 2016) en 24 mei 2017 (verlaging naar 21,6 miljard kubieke meter vanaf 1 oktober 2017) vernietigd. De minister moet een nieuw besluit nemen over de gaswinning. De Raad van State heeft een voorlopige voorziening getroffen die inhoudt dat gaswinning mag plaatsvinden volgens het wijzigingsbesluit van 24 mei 2017 (dus 21,6 miljard kubieke meter met eventueel meer winning in een kouder dan gemiddeld jaar), totdat het nieuwe besluit van de minister in werking is getreden. De maatschappelijke en politieke druk om de Groningengaswinning verder te verlagen loopt als gevolg van nieuwe aardbevingen op. De wens om de productie versneld terug te brengen wordt primair ingegeven door de veiligheidsproblematiek in Groningen, maar daarnaast ook door de noodzaak om het aandeel fossiele brandstoffen in de energievoorziening te verkleinen.

Met de recente beving van 3,4 op de schaal van Richter in Zeerijp op 8 januari 2018 is de discussie over de productie en het gebruik van Groningengas in een stroomversnelling geraakt. De nieuwe minister van Economische Zaken en Klimaat is met de betrokken partijen een nieuw schadeprotocol overeengekomen. GasTerra speelt hierin geen rol, maar erkent het belang van een voor alle betrokken partijen bevredigende regeling. Een andere prioriteit van de minister is het verminderen van de vraag naar het laagcalorische Groningengas. Hij is in gesprek met grote industrieën in Nederland over mogelijke alternatieven. Daarnaast bekijkt hij ook of de leveringen aan het buitenland kunnen worden verminderd en of de bouw van een nieuwe stikstoffabriek, waarmee hoogcalorisch gas in laagcalorisch gas kan worden geconverteerd, een oplossing kan bieden. Al deze opties zijn complex en tijdrovend. In het publieke domein is veel discussie ontstaan over onze langetermijncontracten met buitenlandse klanten. Hierbij is het belangrijk om te beseffen dat niet de contracten, maar het fysieke gebruik de vraag naar Groningengas bepaalt. In Noordwest-Europa zijn miljoenen huishoudens afhankelijk van laagcalorisch gas en die kunnen niet zomaar omschakelen.

Deze recente ontwikkelingen betekenen voor ons dat de hoeveelheid Groningengas in onze portefeuille de komende jaren onzeker zal blijven. Uit onze [Business Risico Analyse](#) blijkt dat dit al als één van de grootste risico's was gedefinieerd. We hebben de afgelopen jaren geleerd om te gaan met deze onzekerheid.

Aanbod kleine velden

De meeste kleine velden bevinden zich in de eindfase van hun productiecycclus. De gasproductie uit Nederlandse kleine gasvelden is de afgelopen jaren aanzienlijk verminderd vooral door de sterke depletie van bestaande velden. Ook zijn investeringen in het aanboren van nieuwe kleine velden zeer beperkt geweest als gevolg van het relatief lage gasprijsniveau, de relatief hoge kosten van het produceren uit nieuwe velden en afgenomen maatschappelijk draagvlak. Dit leidt tot een dalend aanbod onder de bestaande contracten. Dit blijkt ook uit het aantal exploratieboringen in 2017: het kleinste aantal in 50 jaar.

Er zijn ook positieve ontwikkelingen. De gasprijs heeft zich vorig jaar enigszins hersteld en er is een gasveld ten noorden van Schiermonikoog gevonden door Hansa Hydrocarbons.

Gasvraag en ombouw

Europese gasvraag

De gasvraag in Europa^[1] was in 2017 circa 587 miljard kubieke meter; het hoogste niveau sinds 2011 (bron: Wood Mackenzie publicatie "Europe gas supply 2017 in review"). De vraag naar gas steeg met name in de elektriciteitssector door een lagere productie van waterkracht en kernenergie en door hoge kolenprijzen. De stijging werd ook veroorzaakt door een koud begin van het jaar en hogere vraag naar gas door de industrie.

De Russische en Noorse gasstromen naar de Europese Unie hebben in 2017 recordhoogtes bereikt. De lidstaten worden steeds afhankelijker van gas dat buiten de Unie geproduceerd is, omdat de eigen productie afneemt. Dit geldt zeker ook voor Nederland door de lagere Groningen- en kleineveldenproductie.

Tijdens de klimaattop in Parijs in 2015 zijn afspraken gemaakt over onder andere de gewenste reductie van de uitstoot van broeikasgassen, zoals CO₂. Daarbij gaat het zowel om het verlagen van het energieverbruik, het inzetten van duurzame alternatieven, als minder vervuilende keuzes voor fossiele energie. Zo hebben meerdere Europese landen, waaronder Nederland, op de klimaattop in Bonn het initiatief gepresenteerd om elektriciteitsproductie met kolen te beëindigen voor 2030. Dit kan leiden tot een hogere gasvraag in de elektriciteitssector. De Europese afspraken zullen voor Nederland worden verwerkt in een klimaatwet die in 2018 op hoofdlijnen gereed zou moeten zijn.

Ontwikkeling van de gasvraag in Nederland

In Nederland wordt gas verbruikt voor verschillende energiefuncties: lagetemperatuurwarmte, hogetemperatuurwarmte, kracht en licht, mobiliteit en als grondstof. Duidelijk is dat de rol van aardgas in een aantal van deze energiefuncties nu erg groot is (in 2017 circa 38 mld. m³) (bron: NEV 2017, m³ (35,17)), maar in de toekomst zal afnemen. Met een klimaatbeleid gericht op 80-95% CO₂-reductie in 2050, is er veel druk op aardgas in de energiemix. De aardgasvraag zal lager worden door besparingen en vervanging door hernieuwbare energie. In een klimaatneutrale energievoorziening kan aardgas alleen nog een rol van betekenis spelen in combinatie met CCS (afvangen en opslaan van CO₂).

Bij de functie lagetemperatuurwarmte is gas een belangrijke energiebron voor het verwarmen van huizen, allerlei andere gebouwen zoals winkels, scholen en kantoorpanden, tuinbouwkassen en voor industriële processen. Naar verwachting zal het verbruik van gas voor deze toepassingen in de toekomst gaan dalen door het toepassen van isolerende maatregelen en verduurzaming. Deze verduurzaming kan vorm krijgen door de inzet van groen gas in cv's en hybride warmtepompen, de inzet van duurzame elektriciteit bij (hybride) warmtepompen en de inzet van duurzame warmte (uit geothermie en biomassa) in warmtenetten.

Naast een belangrijke energiebron in de vorm van hogetemperatuurwarmte voor industriële processen is gas ook in gebruik als grondstof, met name voor de productie van kunstmest. De inzet van CCS kan ook hier een oplossing bieden, naast elektrificatie en het gebruik van biomassa als duurzame grondstof en brandstof. CCS kan worden toegepast na verbranding door de CO₂ uit de afvalgassen te filteren. Maar het inzetten vóór verbranding is efficiënter. Door gas om te zetten in waterstof en CO₂ kan CO₂ redelijk eenvoudig worden afgevangen. De resterende waterstof kan dan de rol van aardgas als brandstof en grondstof overnemen. Ook kan waterstof uit elektrificatie van overschotten van duurzame elektriciteit hierbij worden ingezet.

De energiefunctie kracht en licht draait om de productie van elektriciteit. Omdat de vraag naar elektriciteit stijgt door elektrificatie van mobiliteit en warmte zal er ook meer productie van elektriciteit noodzakelijk zijn. Hier speelt gas nog steeds een rol, maar duurzame energie uit wind en zon zal een steeds grotere rol gaan spelen. Afhankelijk van het moment waarop de productie van elektriciteit uit kolen wordt beëindigd, kan de rol van gas tijdelijk nog iets in omvang toenemen. Op de langere duur blijft er mogelijk nog een rol voor gas in hoogefficiënte elektriciteitsproductie (WKK) en als back-up. Dit is mede afhankelijk van de

ontwikkeling van alternatieve technologieën voor de opslag van elektriciteit, de mogelijkheden van demand response of de mogelijkheid meer flexibiliteit te halen uit het buitenland door de vergroting van de internationale elektriciteitsverbindingen.

Ten slotte speelt gas nog een kleine rol bij de energiefunctie mobiliteit; als CNG in bussen en personenauto's en als LNG in vrachtwagens en schepen. In verband met het voornemen uit het regeerakkoord voor emissieloze nieuwe personenauto's vanaf 2030 zal CNG in personenauto's waarschijnlijk geen toekomst hebben. (Bio)LNG in vrachtwagens en schepen kan juist bijdragen aan het verlagen van emissies in de functie mobiliteit en kan daarom nog voor een beperkte groei van de vraag naar (bio)LNG zorgen.

Ombouw (van L-gas en naar H-gas)

Vanwege de teruglopende productie van Groningengas zijn in Duitsland, België en Frankrijk plannen ontwikkeld voor de ombouw van gasapparatuur van Gronings laagcalorisch gas (L-gas) naar hoogcalorisch gas (H-gas). In Duitsland zijn in 2017 bijna 100.000 gastoestellen omgebouwd van L-gas naar H-gas. Volgens het laatste rapport van de Duitse netbeheerders wordt dat opgevoerd naar 200.000 in 2018, 300.000 in 2019, 400.000 in 2020 en ruim 500.000 per jaar in 2021 en later. Vanaf winter 2019/2020 zal de export van L-gas naar Duitsland daardoor jaarlijks gaan afnemen.

België en Frankrijk beginnen in 2018 met de eerste ombouwprojecten, die als pilot worden gezien. Vanaf 2020 zal de ombouw in beide landen gestaag vorderen, waardoor de export van L-gas vanaf 2020 jaarlijks zal gaan afnemen. Tussen 2020 en 2029 kan de export van L-gas daardoor gelijkmatig worden afgebouwd. Vanaf 2030 is er geen export van L-gas meer voorzien.

Ombouw in Nederland werd tot voor kort niet waarschijnlijk geacht. In de energieagenda 2016 heeft het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat nog aangegeven dat er in beginsel geen ombouw zou zijn. In het regeerakkoord is echter wel enige ombouw in de industrie voorzien. De recente ontwikkelingen na de aardbeving in Zeerijp hebben deze discussie in een stroomversnelling gebracht.

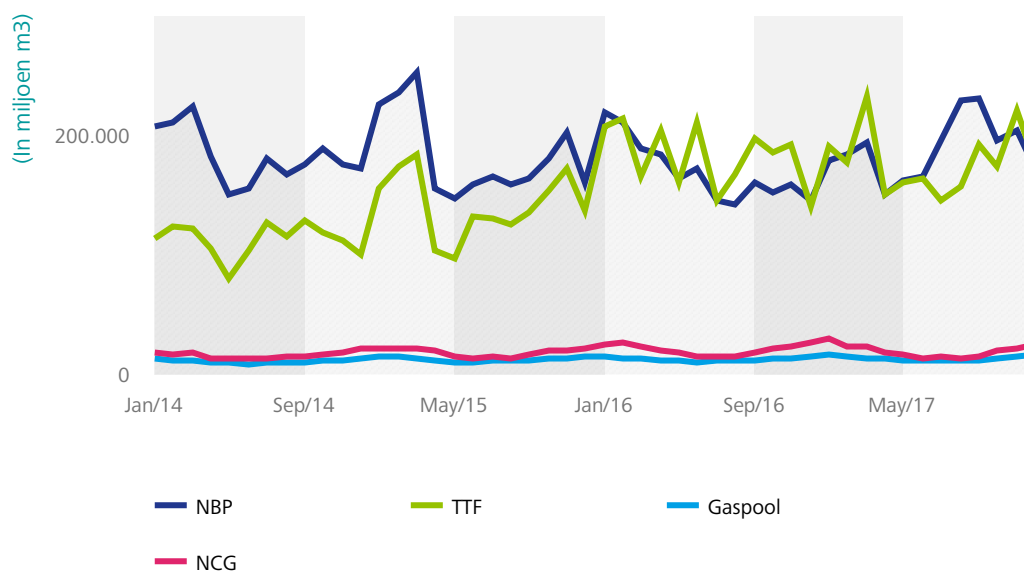
[1] Europa bestaat hier uit de volgende landen: Albanië, België, Bosnië en Herzegovina, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Italië, Kroatië, Letland, Litouwen, Luxemburg, Macedonië, Malta, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Portugal, Roemenië, Servië, Slowakije, Slovenië, Spanje, Tsjechië, Turkije, Verenigd Koninkrijk, Zweden en Zwitserland.

Handelsplaatsen

Verhandeld volume

Een groot deel van de handel in aardgas vindt plaats op handelsplaatsen, hubs genoemd, via beurzen of via brokers. De gashubs Title Transfer Facility (TTF) in Nederland en National Balancing Point (NBP) in het Verenigd Koninkrijk zijn de grootste van Europa. Op het continent zijn na TTF de Duitse handelsplaatsen NetConnect Germany (NCG) en Gaspool het meest liquide.

Verhandeld volume

Bronnen: GTS, National Grid, ICE NetConnect Germany, Gaspool

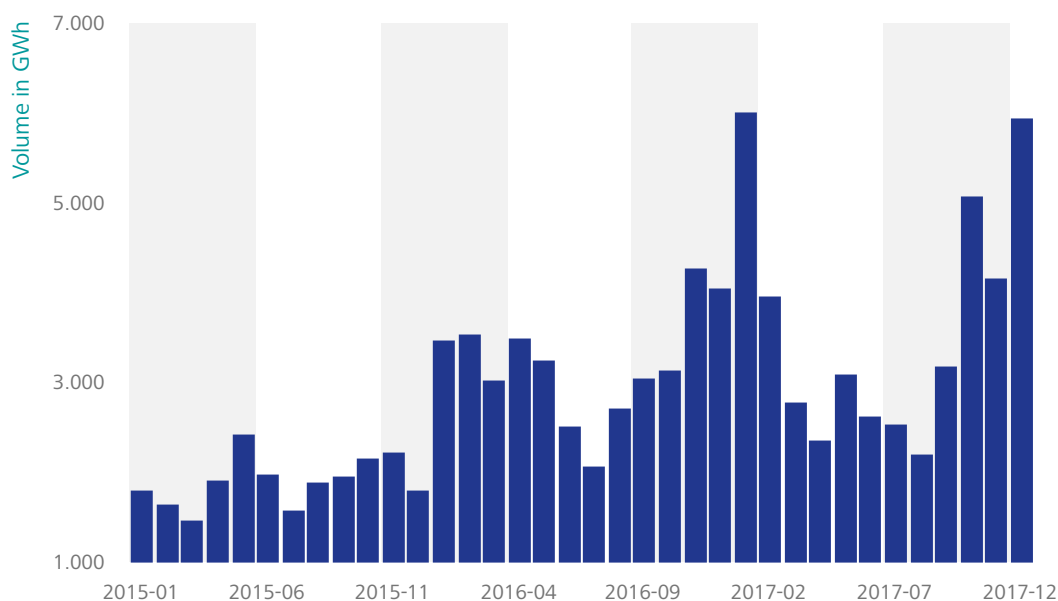
In 2017 was het verhandelde volume op de TTF stabiel, terwijl de handel op NBP licht toegenomen is. Op TTF is in 2017 2.146 miljard kubieke meter (2016: 2.197 miljard kubieke meter) verhandeld. Het NBP is qua volume gegroeid naar 2.268 miljard kubieke meter. TTF had sinds begin 2016 een hoger handelsvolume dan NBP, maar tussen april en oktober 2017 was NBP weer groter. Vanaf november 2017 ligt het handelsvolume op TTF weer boven NBP.

Het op de Duitse hubs verhandelde volume was in vergelijking met dat van TTF en NBP nog beperkt. Op NCG is in 2017 236 miljard kubieke meter verhandeld en op Gaspool 160 miljard kubieke meter.

Van de Europese hubs heeft TTF de meest liquide handel in producten die verder in de toekomst liggen, zoals kalenderjaren en seizoenen. TTF is daardoor voor GasTerra een belangrijke handelsplaats. De TTF is in continentaal Europa de belangrijkste prijsmarker voor langetermijncontracten en voor gas op de andere handelsplaatsen.

De Within Day markt op TTF heeft zich de laatste jaren verder ontwikkeld. Het verhandelde volume was in 2016 38 TWh. In 2017 is dit volume toegenomen naar 44 TWh; een groei van 14%. De huidige omvang van de Within Day markt biedt GasTerra de mogelijkheid om deze markt in te zetten bij het balanceren van zijn portfolio. Vanaf eind 2016 maakt GasTerra actief gebruik van deze markt.

Ontwikkeling TTF Within Day handel per maand

Bron: Trayport

Prijzen

De prijzen op de TTF waren in 2017 gemiddeld hoger dan in 2016. De jaargemiddelde day-ahead-prijs steeg met 3,2 eurocent/kubieke meter ten opzichte van het jaar 2016, de jaargemiddelde month-ahead-prijs steeg met 3,1 eurocent/kubieke meter.

Dit herstel is een gevolg van onder meer de hogere olieprijs, de positieve ontwikkeling van de conjunctuur, een hogere vraag in Azië dan verwacht en een vergrote inzet van gascentrales ten koste van kolencentrales in de elektriciteitssector.

De toename van de wereldwijde LNG-productie heeft nog niet geleid tot meer aanvoer van LNG naar Europa doordat de gasvraag in Azië meer is toegenomen dan verwacht. De verwachte neerwaartse druk op de Europese gasprijzen is daardoor nog uitgebleven.

Ontwikkeling maandgemiddelde TTF prijzen

Bron: ICIS Heren

Klanten

De kredietwaardigheid van grote energiebedrijven is de laatste jaren gedaald, maar lijkt inmiddels te stabiliseren. De moeilijke situatie in de elektriciteitsmarkt en de Duitse 'Atomausstieg' zijn aan deze daling onder andere debet geweest. Om te overleven hebben deze energiebedrijven een efficiëncyslag gemaakt. Recent is daar een switch van fossiel naar duurzaam bijgekomen. Zo splitsten E.ON en RWE duurzaam en fossiel en heeft Engie een nieuwe strategie geformuleerd die gebouwd is op het herstructureren van het bedrijf en het investeren in technologieën van de toekomst.

Ook in de Nederlandse markt heeft GasTerra te maken met een verandering in de strategie van de klanten. Nieuwe, kleine efficiënte partijen ontstaan en bestaande partijen staan te koop of zijn al verkocht (Eneco, Delta en PZEM). Ook krijgt GasTerra te maken met veranderde wensen van klanten. Klanten vragen bijvoorbeeld om groen gas.

Regulering

GasTerra wordt geconfronteerd met regulering op nationaal en Europees niveau die impact heeft op de bedrijfsvoering. We volgen de reguleringsontwikkelingen op Europees en nationaal niveau en waar mogelijk en zinvol proberen we beleidsvoornemens te beïnvloeden. In het geval van nieuwe regulering zorgt de onderneming dat zij tijdig aan deze verplichtingen kan voldoen.

Voor de energiesector heeft de Europese Commissie in 2011 *Regulation in Energy Markets Integrity and Transparency* (REMIT) ingevoerd. In deze sectorspecifieke verordening is een verbod op handel met voorkennis en marktmanipulatie opgenomen. Daarnaast is een Europese verordening waar dezelfde verboden opgenomen zijn, maar dan vooral met betrekking tot financiële instrumenten (Market Abuse Regulation/MAR), ook van toepassing op een gedeelte van de activiteiten van GasTerra. In het kader van REMIT moeten marktpartijen aan uitgebreide rapportageverplichtingen voldoen, waarvoor GasTerra de nodige procedures heeft geïmplementeerd.

Per 3 januari 2018 is de herziene *Markets in Financial Instruments Directive* (MiFID II) van toepassing op energiebedrijven die in financiële instrumenten handelen. GasTerra maakt gebruik van de zogenaamde nevenactiviteitsvrijstelling, want de handel in contracten die als financiële instrumenten kwalificeren onder MiFID II is een nevenactiviteit van GasTerra's hoofdbedrijf.

De Autoriteit Consument en Markt (ACM) heeft medio 2017 de methodiek vastgesteld op grond waarvan de tarieven voor Gasunie Transport Services (GTS) worden vastgesteld voor de periode 2017-2021. Nieuw in het Methodebesluit 2017-2021 (MB2017-2021) was de introductie van een zogeheten efficiencybenchmark die het opereren van GTS vergeleek met dat van verschillende Europese TSO's. GTS en ACM zijn begin 2017 tot een overeenkomst gekomen over het toepassen van de benchmark en een aantal andere lopende geschillen

De overeenkomst zorgt voor een teruggave van circa € 600 miljoen euro aan de markt over de periode 2017-2021 en voor relatieve zekerheid en stabiliteit in de GTS-tarieven tot en met 2021. GasTerra ondersteunde deze overeenkomst via de branchevereniging Energie-Nederland. In 2017 resulteerde dit in fors lagere tarieven, die in 2018 overigens weer zijn gestegen.

In april 2017 zijn ACM en GTS een traject gestart om de Europese Netcode Tarieven (NC TAR) te implementeren in Nederland. Een van de voorziene wijzigingen is om over te stappen op een andere verdeling van inkomsten uit entry-punten en exit-punten en over gaan op één postzegeltarief voor alle GTS netwerkpunten. Het definitieve voorstel van ACM zal begin 2018 ter consultatie worden aangeboden aan de markt. GasTerra is nauw betrokken bij dit thema. De netcode zal vanaf 1 januari 2020 volledig operationeel zijn in Nederland.

Vanaf 1 november 2018 geldt er vanuit de Netcode CAM een verplichting om Virtuele Interconnectie Punten in te voeren. Dat betekent dat diverse grenspunten samengevoegd zullen worden in een nieuw virtueel punt. Dit virtueel maken van grenspunten moet de handel tussen gasmarkten bevorderen. De door GTS voorgenomen implementatie per oktober 2018 is voorlopig uitgesteld vanwege onduidelijkheid over de wijze waarop implementatie zou moeten plaatsvinden. Het is op dit moment nog onzeker hoe en wanneer VIP's geïmplementeerd zullen worden in Nederland.

In dialoog met onze omgeving

Om te weten te komen wat de samenleving van GasTerra verwacht, gaan wij geregeld met onze stakeholders in gesprek. We hebben de volgende stakeholders geïdentificeerd:

Naast de reguliere gesprekken die we voeren met stakeholders hebben wij dit jaar een stakeholderdialoog uitgevoerd. Door middel van enquêtes en verdiepende interviews is de mening van stakeholders over een aantal thema's geïnventariseerd. Op basis van de resultaten van de stakeholderdialoog hebben we een

inschatting gemaakt van de economische, sociale en ecologische impact die de thema's hebben op de bedrijfsvoering van GasTerra. Op die manier hebben we de materiële thema's bepaald die als input dienen voor onze strategie. Over deze materiële onderwerpen leggen we in dit verslag verantwoording af.

Contractuele verplichting	De mate waarin GasTerra voldoet aan zijn contractuele verplichtingen door op elk moment van het jaar voldoende gas in portfolio te hebben.
Economische prestatie	De mate waarin GasTerra bijdraagt aan het bedrijfsresultaat van zijn aandeelhouders.
Draagvlak voor werkzaamheden	De mate waarin GasTerra draagvlak creëert voor zijn werkzaamheden.
Duurzame inzetbaarheid	De mate waarin GasTerra een goede werkomgeving creëert, met een daarbij passende cultuur en structuur, en medewerkers stimuleert om zich te ontwikkelen.
Duurzame energievoorziening	De mate waarin GasTerra bijdraagt aan de duurzame energievoorziening.
Voldoen aan richtlijnen en kaders	De mate waarin GasTerra ervoor kiest om te voldoen aan algemeen geldende richtlijnen en kaders, zoals bijvoorbeeld GRI, Sustainable Development Goals en ISO-normen.
Interne voetafdruk	De mate waarin GasTerra de eigen voetafdruk op het milieu minimaliseert.
Kennis	De mate waarin GasTerra kennis verwerft, ontwikkelt en deelt.
Betrokkenheid bij de regio	De mate waarin GasTerra betrokken is bij de regio Noord Nederland.

De materiële onderwerpen zijn binnen de strategische pijlers volume, prijs, kosten en anticiperen vertaald in doelstellingen voor 2018. Door dit vervolgens te koppelen aan de risico's uit de [Business Risico Analyse](#) ontstaat de volgende connectiviteitsmatrix.

Materieel thema	Strategische pijler	Doelstelling 2018	Business risico
Contractuele verplichting	Volume	GasTerra komt de contractuele verplichtingen volledig na.	Aanbod Groningenveld Aanbod kleine velden
Economische prestaties	Volume, Prijs, Kosten, Anticiperen	GasTerra verkoopt al het gas dat aan GasTerra wordt aangeboden. We benutten zo volledig mogelijk de middelen in ons portfolio zoals bergingen. We proberen een marge te maken op onze in- en verkopen. We benutten het marktpotentieel voor optimalisatie. De exploitatiekosten, blijven binnen budget in het kalenderjaar 2018.	Kredietwaardigheid Transportkosten
Duurzame inzetbaarheid	Kosten, Anticiperen	Er zijn 0 ongevallen met verzuim en het percentage ziekteverzuim is in het kalenderjaar 2018 lager dan 2,5%. GasTerra behaalt de gestelde daling in aantal fte's in het reorganisatietraject GasTerra 2018. We ontwikkelen een strategisch personeelsplan met bijpassend HR-beleid voor de toekomst.	Organisatie
Duurzame energievoorziening	Anticiperen	We nemen deel aan projecten uit de Strategische Agenda van GILDE (Gas In een Langetermijn Duurzame Energievoorziening). We leiden het project Groen Gas en dragen bij aan de thema's Hybride Warmtepompen en Waterstof. We hebben een energietransitiebudget dat we willen besteden aan speerpunten uit ons energietransitiebeleid. We onderzoeken of GasTerra's betrokkenheid bij hernieuwbare gassen voldoende basis biedt voor een business case.	Imago

Draagvlak voor
werkzaamheden

Anticiperen

GasTerra wil eraan bijdragen dat Nederland op een verstandige manier naar een klimaatneutrale energievoorziening gaat. GasTerra omarmt de visie van de Nederlandse gasector ("Gas op Maat") dat aardgas alleen daar wordt ingezet waar op dat moment geen duurzamere alternatieven voorhanden zijn en waar het de meeste toegevoegde waarde voor de samenleving heeft.

Imago

We spannen ons ook in 2018 in om mee te helpen Noord-Nederland te ontwikkelen tot een energie(transitie)kenniscentrum.

In 2018 moeten we ons een beeld vormen hoe GasTerra er in de toekomst uit zal zien. De missie van ons bedrijf, de waardemaximalisatie van het Nederlandse aardgas, is niet veranderd. Wel moeten we blijven nadenken over onze rol in de gasketen en wat onze bijdrage is aan de energietransitie. Daarbij is ook de interne organisatie belangrijk. Door middel van strategische personeelsplanning willen we bepalen welke competenties we nodig hebben in de organisatie en welk HR-beleid hierbij benodigd is.

GasTerra wil de in het bedrijf aanwezige energiegerelateerde kennis en kunde inzetten en kansen op het gebied van nieuwe gassen benutten. We richten ons daarbij met name op groen gas en waterstof. Voor groen gas geldt dat de productie ervan een groen toekomstperspectief biedt voor ons product, terwijl de groengasproductie beperkt is. Waterstof is het afgelopen jaar zeer sterk in de belangstelling komen te staan, met name in Noord-Nederland. In 2018 onderzoeken we of GasTerra's betrokkenheid bij hernieuwbare gassen voldoende basis biedt voor een business case.

Inputs

Gas

Totaal volume 56,6 mrd m³

- Groningen
- Kleine velden
- Virtuele handelsplaatsen
- Import
- Groen gas

Gasmarkt

- Fluctuerende gasprijs
- Gascontracten
- Licenties
- Handelspartners
- Ondergrondse gasopslag

Organisatie

- 152,4 Fte
- 165 medewerkers
- Diversiteit
- Arbeidsvoorwaarden
- Hoofdkantoor Groningen

Kennissen en systemen

- Kennis van de gasmarkt
- IT-systemen

Financiën

- Eigen vermogen €216 mln
- Investerings €1,8 mln

Maatschappij

- Stakeholders
- Imago van gas

Business Model

Het maximaliseren van de waarde van het Nederlands aardgas

Anticiperen

GasTerra anticipeert op een veranderende omgeving en luistert naar zijn stakeholders, zodat kansen en bedreigingen geïdentificeerd zijn en GasTerra ook in de toekomst aan zijn missie van waardenmaximalisatie kan voldoen.

Volume

GasTerra streeft naar het geheel verkopen van het aan GasTerra aangeboden volume aan gas.

Prijs

GasTerra streeft naar het realiseren van een marktconforme prijs met een zo hoog mogelijke marge met het gehele portfolio.

Kosten

GasTerra zorgt voor een juiste balans tussen kosten enerzijds en waarde en zorgvuldigheid anderzijds.

Governance
Risico-management
Public Affairs
Public Relations

Outputs

Gas

Totaal volume 56,6 mrd m³

- Virtuele handelsplaatsen
- Aansluiting klanten
- Grenspunten

Gasmarkt

- 100% nakomen contractuele verplichtingen
- 39,9 miljard m³ NL gas ingekocht (Groningen & Kleine velden)

Organisatie

- 121 mannen, 44 vrouwen
- 1,6% ziekteverzuim
- Veiligheid/ongevallen

Kennissen en systemen

- Trainingskosten: 1,03% van totale personeelskosten
- Opleiding en loopbaanmogelijkheden
- 99,98% beschikbaarheid hoog kritische systemen

Financiën

- Omzet €9.601 mln
- Netto-winst €36 mln
- Werkkapitaal €202,9 mln
- S&P credit rating AA+ (Negative Outlook)

Maatschappij

- Transparantiebenchmarkscore 168 in 2017
- Kennis delen en kennis ontwikkelen over energie(transition)
- Steunen energietransitieprojecten
- Industrielokanten verduurzamen
- Sponsoring in de regio
- €7,5 mln lokale inkoop facilitair

Outcomes

Gas

- Leveringszekerheid van de eigen portfolio
- Bestendige relatie met klanten en leveranciers
- Aardgasboten

Groen

- Kennisdeling en -ontwikkeling over de rol van gas in de energievoorziening in R&D, onderwijs en publieke debat
- Bijdragen aan de verstandige transitie naar een klimaatneutrale energievoorziening

Groningen

- Hoogwaardige werkgelegenheid regio
- Leveren betekenisvolle bijdrage aan lokale samenleving

Samenvatting resultaten

	2017	2016
Inkomsten en kosten in miljoenen euro's		
Netto-omzet	9.601	9.865
Gasinkoop	9.227	9.263
Transportkosten	287	501
Resultaten in miljoenen euro's		
Resultaat voor belasting	48	48
Netto-winst	36	36
Dividend	36	36
Overige financiële gegevens		
Investerings (in miljoenen euro's)	1,8	1,2
Liquideitsratio	1,1	1,1
Balansgegevens ultimo jaar, in miljoenen euro's		
Balans totaal	1.802	1.995
Eigen vermogen	216	216
Kortlopende schulden	1.586	1.779
Verkochte volumes in miljarden m3		
Totale afzet	56,6	63,9
-Nederland	23,5	23,1
-Overig Europa	33,1	40,8
Personeel ultimo jaar, in fulltime-equivalenten		
Eigen medewerkers	152,4	165
Veiligheid & gezondheid		
Ziekteverzuim (in procent)	1,6	3,0
Gemiddelde verzuimfrequentie	1,03	0,89

De solvabiliteit van GasTerra is niet representatief vanwege de afspraken tussen de verschillende entiteiten in het gasgebouw (zie [jaarrekening](#)). Eén daarvan is de transferprijs voor Groningengas, waardoor GasTerra een vaste winst maakt van 36 miljoen euro. Deze winst wordt jaarlijks op voorstel van de Bestuurder volledig uitgekeerd. Als gevolg daarvan is ons eigen vermogen vast, namelijk 180 miljoen euro.

De investeringen zijn niet materieel en betreffen met name de geactiveerde kosten van zelf ontwikkelde software ter ondersteuning van de bedrijfsprocessen.

The image shows a dynamic, multi-level interior space, likely a modern office or public building. The walls and railings are a vibrant yellow, creating a warm and energetic atmosphere. The architecture features sharp angles and geometric forms, with a prominent curved staircase visible in the background. Recessed lighting is integrated into the ceiling and walls, casting a soft glow. The overall design is clean, minimalist, and visually striking.

Materiële onderwerpen

De materiële onderwerpen voor 2018 zijn contractuele verplichting, economische prestatie, duurzame inzetbaarheid, duurzame energievoorziening en draagvlak voor werkzaamheden. Deze onderwerpen zijn mede op basis van de uitkomsten van de in 2017 gehouden stakeholderdialoog bepaald en zijn input voor onze strategie. Op deze materiële onderwerpen gaan we in dit hoofdstuk nader in.

Contractuele verplichting

Eén van de thema's van de stakeholderdialoog was leveringszekerheid. Hieronder verstaan wij het op elk moment van het jaar voldoende gas in portfolio hebben om aan onze contractuele verplichtingen te kunnen voldoen. Wij hebben in de dialoog gemerkt dat het onderscheid tussen leveringszekerheid in de markt en de contractuele verplichtingen van GasTerra niet altijd duidelijk is. GasTerra is niet verantwoordelijk voor de leveringszekerheid binnen de totale markt, omdat wij slechts één van de partijen zijn die gas in- en verkopen. Om onduidelijkheid te voorkomen spreken wij in het verslag van contractuele verplichting.

GasTerra heeft zijn strategie aan de omstandigheden aangepast. Vóór het eerste productiebesluit (in 2014) werkte GasTerra met een wettelijk voorgeschreven 10-jarig flexibel afnameplafond. Wat in het ene jaar beneden het jaargemiddelde werd ingekocht, kon later worden gecompenseerd met een hogere inkoop. Door de huidige productielimieten per gasjaar dient GasTerra nauwgezet te plannen dan vroeger. GasTerra streeft ernaar al het door NAM aangeboden Groningengas te verkopen. Het is aan GasTerra om zijn verkoopverplichtingen gelijke tred te laten houden met het afnemende aanbod. Het gaat er daarbij om de portfolio – het totaal aan verkoopverplichtingen – optimaal af te stemmen op het aanbod van gas.

Dat GasTerra geleidelijk minder gas zou gaan verkopen, was al bekend vóór de bepaling van het maximale productieniveau voor Groningengas. Zowel het Groningenveld als de meeste kleine velden bevinden zich in de eindfase van hun productiecycclus.

Economische prestatie

Dat de onderneming economische prestatie als materieel onderwerp benoemt is evident.

Waardemaximalisatie van het Nederlandse aardgas is immers de missie van GasTerra. Daarbij wordt gestreefd naar een efficiënte uitvoering met een goede balans tussen kosten en zorgvuldigheid. Voor zowel GasTerra als zijn stakeholders, begrijpelijkerwijs vooral de aandeelhouders, is het een belangrijk onderwerp. Wel is merkbaar dat stakeholders meer nadruk leggen op externe veiligheid en leveringszekerheid in de markt dan op opbrengstmaximalisatie.

Productverbetering

GasTerra werkt nauw samen met zijn klanten aan het ontwikkelen van nieuwe producten. De positieve effecten van continue productontwikkeling kwamen tot uiting in de verkoopcontracten voor de komende jaren. GasTerra speelde dit jaar in op de toename van de behoefte van flexibele leveringen op de TTF. Door een combinatie van verschillende type flexibiliteiten, prijsconcepten en volumes gedurende 2017 aan marktpartijen aan te bieden, was het mogelijk om in te spelen op de verschillende behoeften van grote internationale energiebedrijven voor het gespreid inkopen van flexibiliteit voor hun portfolio.

Inkoop

GasTerra kocht in 2017 56,6 miljard kubieke meter gas in (2016: 63,9 miljard kubieke meter). Daarvan was 22,6 miljard kubieke meter afkomstig uit het Groningensysteem (inclusief bergingen) en 17,3 miljard kubieke meter uit kleine velden. 16,7 miljard kubieke meter is ingekocht op handelsplaatsen en via import.

De volumes uit het Groningensysteem wijken af van de productiecijfers die NAM rapporteert en die zijn gebonden aan het productieplafond. Dit verschil wordt onder meer veroorzaakt door eigen gebruik en het verschil tussen injectie en productie uit de ondergrondse gasopslagen. Bovendien rapporteert GasTerra volumes per kalenderjaar, terwijl het productieplafond gebonden is aan het gasjaar.

In het afgelopen decennium daalde de inkoop van gas uit kleine velden elk jaar met ongeveer twee miljard kubieke meter. Dit komt doordat de reserves in de kleine velden afnemen (depletie). Hierdoor daalt de druk in deze velden en neemt de productie gestaag af. Hoewel nog voortdurend reserves in nieuwe kleine velden worden gevonden, compenseert dit de afname in productie niet. De verwachting voor de komende jaren laat een verdere daling zien. Deze prognoses zijn gebaseerd op opgaven van de producenten en TNO.

GasTerra heeft in 2017, 9,3 miljard kubieke meter geïmporteerd uit Noorwegen, Rusland, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Door het langetermijnkarakter van de importcontracten waren er in dit segment verder weinig veranderingen ten opzichte van de voorgaande jaren. GasTerra sluit geen nieuwe langetermijncontracten af.

Levering

GasTerra heeft in 2017, 56,6 miljard kubieke meter gas geleverd. Een deel daarvan is geleverd op de

traditionele afleverpunten zoals de aansluitingen en grenspunten. In toenemende mate wordt het gas verhandeld op zogeheten hubs. Dat betekent dat het verschillende malen van eigenaar kan wisselen voordat het daadwerkelijk bij de eindgebruiker terecht komt. Hierdoor hoeft gas dat door buitenlandse partijen wordt gecontracteerd niet noodzakelijkerwijs de grens over te stromen en kan gas dat wij op de TTF verkopen uiteindelijk wel de grens over stromen.

De leveringen waren 7,3 miljard kubieke meter lager dan in 2016. Dit kan vooral verklaard worden door de productiebeperking van het Groningenveld. De prijzen waren hoger dan in 2016. In 2017 werd gemiddeld 16,9 eurocent per kubieke meter betaald tegen 15,3 eurocent in 2016.

In 2017 zijn over meerdere bestaande import- en exportcontracten heronderhandelingen gevoerd. Indien het niet lukt om tot overeenstemming te komen volgt een arbitrage. In 2017 voerde GasTerra vier arbitrages. Twee daarvan waren ultimo 2017 nog niet afgerond. Mogelijke uitkomsten van nog niet afgeronde heronderhandelingen of daarmee verbonden arbitrages worden, gezien de onzekerheid van de uitkomst, niet verwerkt in de jaarrekening.

Transport

Om aan de verplichtingen van onze handelscontracten te kunnen voldoen, boeken wij transportcapaciteit bij netbeheerders, met name bij GTS.

In 2017 bedroegen de kosten voor de inkoop van transportcapaciteit 287 miljoen euro. Dat is 214 miljoen euro lager dan in 2016. Een belangrijke oorzaak van deze daling van de transportkosten is dat GasTerra in 2017 geen leveringsverplichtingen meer had in Groot-Brittannië, waardoor er geen transport meer was gecontracteerd in de BBL-pijpleiding naar Engeland. Daarnaast was er sprake van een daling van de transporttarieven van GTS in 2017 als gevolg van een besluit van de toezichthouder ACM.

In 2018 wordt naar verwachting duidelijk hoe in Nederland de nieuwe Europese Netwerkkode Tarieven zal worden geïmplementeerd. ACM zal hierover een besluit nemen na consultatie van de markt en input van GTS. Dit besluit zal gevolgen hebben voor de structuur van de transporttarieven vanaf 2020 en zal de hoogte van de transportkosten van GasTerra in de toekomst mede bepalen.

Duurzame inzetbaarheid

De dalende gasvolumes en de veranderende marktomstandigheden waren in 2014 reden om het reorganisatietraject 'GasTerra 2018' te starten. In 2017 is GasTerra doorgegaan met het implementeren van maatregelen die uit deze herstructurering voortvloeien. Met de vakbond is een sociaal statuut afgesproken, waarin is vastgelegd dat de benodigde uitstroom op vrijwillige basis moet plaatsvinden. Het omvat een pakket van maatregelen, waaronder detachering, loopbaanoriëntatie, coaching, cursussen, opleidingen én een voorwaardelijke terugkeergarantie.

Het beoogde doel, een formatiereductie van ongeveer 200 fte in 2015 naar ongeveer 160 fte eind 2018, wordt naar verwachting behaald. De volgende stap is de organisatie toekomstbestendig te houden voor de periode na 2018. Door middel van strategische personeelsplanning zal worden bepaald welke competenties en welk HR-beleid hiervoor benodigd is. Vraagstukken die daarbij onder andere aan de orde komen zijn het bevorderen van doorstroom binnen de organisatie en de loopbaanontwikkeling van medewerkers zowel binnen als buiten GasTerra.

De noodzaak strategisch personeelsbeleid te voeren is reden voor de directie om duurzame inzetbaarheid als materieel onderwerp aan te merken. Ook stakeholders geven aan dit een belangrijk onderwerp te vinden. Zij menen dat GasTerra ervoor moet zorgen dat de performance van de organisatie ondanks de krimp van hoge kwaliteit blijft.

Veiligheid en gezondheid

GasTerra vindt het belangrijk om een veilige en goede werkomgeving te creëren voor zijn medewerkers. Het ARBO-beleid van de onderneming benoemt verkeer, stress, RSI en kleine ongevallen als risico's. Het Bedrijfs hulpverleningsteam van GasTerra volgt regelmatig trainingen. Ook worden er ontruimingsoefeningen gehouden voor het gehele personeel.

Het ziekteverzuim lag in 2017 aanzienlijk lager dan in 2016, namelijk 1,6 procent (2016: 3 procent). Deze daling is te verklaren door de afname van het niet-werk-gerelateerd langdurig verzuim.

Duurzame energievoorziening

GasTerra draagt met concrete projecten bij aan de transitie naar een klimaatneutrale energievoorziening. Ook stakeholders zijn van mening dat GasTerra de in het bedrijf aanwezige energiegerelateerde kennis en kunde hiervoor kan inzetten en kansen op het gebied van nieuwe gassen moet benutten. Net als in 2017 is het dan ook een materieel thema.

We ondersteunen onze industriële klanten bij de verduurzaming van productieprocessen via het Milieu Plan Industrie (MPI). Het gaat daarbij voornamelijk om de verbetering van hun energie-efficiency en de reductie van emissies. Het energietransitiebeleid van GasTerra richt zich aan de ene kant op kennisontwikkeling en aan de andere kant op het testen en tonen van energietransitie in de praktijk met een zichtbare rol voor gas. De speerpunten zijn hernieuwbare gassen, innovatieve gastoeepassingen en de systeemfunctie van gas. Van deze drie verdient het speerpunt hernieuwbare gassen extra aandacht, omdat we hiermee een groen alternatief voor aardgas aanbieden.

GasTerra wil eraan bijdragen dat de productie van een van die hernieuwbare gassen in Nederland stijgt. In 2018 gaan we daarom door met het ondersteunen van partijen die (meer) groengas willen produceren en groengastechnologie ontwikkelen, die nog niet marktrijp is, zoals hogedrukvergisting en vergassing. Ook waterstof biedt een groen perspectief voor gas. Aardgas kan worden toegepast om de transitie naar een waterstofeconomie mogelijk te maken. We kijken hoe de ontwikkeling van waterstof(projecten) in (Noord-)Nederland verloopt en onderzoeken of wij hierbij een zinvolle rol kunnen spelen.

Een van de instellingen die onderzoek doet op het gebied van energietransitie is [EnTranCe](#) (Energy Transition Centre). GasTerra is bij verschillende onderzoeksprojecten van EnTranCe betrokken en werkt hierbij samen met diverse partners. Voor het op grotere schaal uittesten van onderzoeksprojecten is de Gemeente Ameland veelal een partner. De projecten van [Duurzaam Ameland](#) worden uitgevoerd onder de paraplu van een convenant. De deelnemers streven ernaar om Ameland 15-20 jaar voorop te laten lopen in de energietransitie.

GasTerra is op het eiland betrokken bij de uitrol van hybride warmtepompen in huishoudens en de opwekking van groen gas. In 2018 verwachten we te kunnen rapporteren over de ervaringen (sociaal, economisch en technisch) die zijn opgedaan met de circa 100 hybride warmtepompen die in 2017 zijn geplaatst. GasTerra bevordert de inzet van groen gas op het eiland. Dit gas zou op verschillende manieren geproduceerd kunnen worden uit lokaal afval en afvalwater. Op EnTranCe is hiervoor een interessante optie getest: de hogedrukvergistingstechnologie van het MKB-bedrijf Bareau. Met steun van GasTerra werkt een consortium van bedrijven aan een plan voor een proeffabriek op Ameland. Een aantal belangrijke stappen is al gezet, met onder andere de gemeente, het Waterschap en het Waddenfonds.

Met de in 2017 opgerichte afdeling Groen Gas wil GasTerra intensiever en gericht bijdragen aan de groei van de productie en het gebruik van groen gas. De afdeling is niet alleen verantwoordelijk voor de inkoop van het geproduceerde gas, maar heeft ook tot taak groengasprojecten te helpen realiseren, relevante

partijen samen te brengen en innovaties te ondersteunen. Ons netwerk van relaties blijkt waardevol te zijn bij de realisatie van groengasprojecten. Het is de bedoeling inkoopcontracten aan te bieden die optimaal aansluiten bij de criteria van de SDE+ -subsidieregeling.

In 2017 heeft GasTerra een gascontract afgesloten met projectontwikkelaar Blue Sphere voor de inkoop van het geproduceerde gas uit een van de grootste biogasinstallaties (24 miljoen kubieke meter per jaar) in Nederland. Deze partij zal de komende twee jaar een grote vergister bouwen in Brabant. GasTerra heeft hierdoor momenteel een inkoopportefeuille van in totaal 125 miljoen kuub uit Nederlandse groengasproductie-installaties. In de komende jaren verwacht GasTerra deze portefeuille verder te kunnen uitbouwen. Gezien de geplande en in aanbouw zijnde projecten acht GasTerra een toename van de Nederlandse productie van groengas van 100 miljoen kuub naar 200 miljoen kuub per jaar in 2020 haalbaar. In 2016 werd 81 miljoen kuub groen gas door Vertogas gecertificeerd. Dit komt overeen met 42 procent van de totale zonne-energieproductie in Nederland in 2016.

Waar we ons in 2017 primair hebben gericht op het verhogen van de productie, leggen we de komende tijd de nadruk op hoe we de toenemende vraag naar groengas bij klanten van GasTerra nog beter kunnen faciliteren.

GasTerra neemt in 2018, net als in 2017, deel aan projecten uit de Strategische Agenda van [GILDE](#), waarmee de gassector laat zien dat zij bijdraagt aan de energietransitie. GasTerra zal het project groengas coördineren en bijdragen aan de thema's hybride warmtepompen en waterstof. In het GILDE-groengasproject zal met betrokken partijen een routekaart groengas worden opgesteld.

Draagvlak voor werkzaamheden

GasTerra vindt het maatschappelijk draagvlak voor zijn activiteiten, net zoals zijn stakeholders, een belangrijk onderwerp. Ondanks het feit dat GasTerra op de sociale acceptatie van de vele activiteiten binnen de gassector slechts beperkt invloed heeft, erkennen wij dat zonder draagvlak elke onderneming in de sector dus ook GasTerra op termijn zijn bestaansrecht verliest. Dit is daarom een materieel onderwerp.

In Europa heeft aardgas geen goed imago. De oorzaken verschillen per regio. In Nederland zijn de problemen vooral te wijten aan de aardbevingsproblematiek als gevolg van de gaswinning in Groningen en daarnaast aan het besef dat het gebruik van fossiele brandstoffen tot klimaatverandering leidt. Daardoor staat de winning van aardgas onder druk, niet alleen uit het Groningenveld maar ook uit de kleine velden. In Europa, vooral Oost-Europa, is het primair de afhankelijkheid van gasleveringen uit Rusland die de reputatie van het product geen goed doet.

De aardbevingen in Groningen vroegen en vragen nog steeds nadrukkelijk om aandacht. Daar hebben de getroffen Groningers onverminderd recht op. Een veilige gaswinning en snel herstel van de aangerichte schade moeten daarom topprioriteit blijven. Daarnaast dient de leveringszekerheid voor de miljoenen huishoudens die afhankelijk zijn van het Groningengas, te worden gewaarborgd.

Fossiele brandstoffen, dus ook aardgas, zijn al met al onderdeel van een probleem. Tegelijkertijd heeft gas ook alles in zich om deel van de oplossing te zijn. Ons product speelt in de transitie naar een klimaatneutrale energievoorziening een onmisbare rol. Met het concept [Gas-op-Maat](#) slaat de gassector een brug tussen de vereiste CO₂-reductie en verduurzaming en de noodzakelijke voorzieningszekerheid en kosteneffectiviteit van maatregelen. Deze strategie komt er in het kort op neer dat aardgas in de energietransitie alleen daar wordt ingezet waar duurzame alternatieven zoals wind en zon om wat voor reden dan ook minder aantrekkelijk of niet inzetbaar zijn. We kunnen nu en in de nabije toekomst niet zonder gas; met name hernieuwbaar gas zal ook in een klimaatneutrale energiehuishouding een waardevolle bijdrage aan de energievoorziening kunnen leveren. In bijzondere gevallen zijn combinaties van gas en duurzame bronnen de beste oplossing. Tegelijkertijd kan groengas zorgen voor emissiereducties in andere lastig te verduurzamen sectoren. Met andere woorden: gas wordt maatwerk.

Deze propositie ligt aan de basis van de gaspromotie-activiteiten van de gassector, geassocieerd in de KVGN. In 2017 heeft zij onder het motto [Minder CO₂, wij doen mee](#), een campagne gelanceerd, die doorloopt in 2018. Door middel van een website, advertenties, filmpjes, sociale media en andere communicatiemiddelen pleit de vereniging voor pragmatische, kosteneffectieve oplossingen voor het klimaat- en energievraagstuk. Niet de middelen staan daarbij centraal maar de (zeer) ambitieuze doelstellingen die voortvloeien uit de het Klimaatakkoord van Parijs. De keuze voor (kosten)effectieve CO₂-reductie ligt dus voor de hand. Waar gas, fossiel of hernieuwbaar, op korte en middellange termijn het meeste milieurendement oplevert tegen de laagste kosten, moeten we het (blijven) inzetten. Een klimaatneutrale energievoorziening is het einddoel.

GasTerra afficheert zich sinds zijn oprichting als een Gronings bedrijf. We spannen ons daarom ook in 2018 in Noord-Nederland te helpen ontwikkelen tot een energie(transitie)kenniscentrum. We doen dit onder meer door ons op onze regio te richten bij de invulling van ons energietransitiebeleid. Voorbeelden zijn de in 2017 opgerichte [New Energy Coalition](#) (een samenwerkingsverband van de [Energy Academy Europe](#), het [Energy Delta Institute](#) en [Energy Valley](#)), [EnTranCe](#), [ESTRAC](#) en het langlopende project [Duurzaam Ameland](#). Verder dragen we, vaak samen met andere partners bij aan diverse educatieve projecten zoals het rijdende klaslokaal [Jouw Energie van Morgen](#), de [VMBO Battle](#) en activiteiten van het [Instituut voor Natuureducatie](#) (IVN).

Governance

Wij vinden het vanzelfsprekend dat wij transparant rapporteren over de manier waarop onze onderneming wordt bestuurd en hoe hierop toezicht wordt gehouden.

Verslag van de Raad van Commissarissen

Samenstelling

De Raad van Commissarissen houdt toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken bij GasTerra. De Raad van Commissarissen bestaat uit acht leden waarvan één lid wordt benoemd door de minister van Economische Zaken en Klimaat (EZK). De Raad benoemt uit zijn midden een voorzitter; de minister van Economische Zaken en Klimaat moet deze benoeming goedkeuren.

De Raad van Commissarissen wijst uit zijn midden een College van Gedelegeerde Commissarissen aan, dat uit vijf leden bestaat, waarvan één lid de door de minister van Economische Zaken en Klimaat benoemde commissaris is. De Raad kan zijn bevoegdheden delegeren aan het College, voor zover deze delegatie geen inbreuk maakt op de taak en bevoegdheden van de Raad van Commissarissen.

Statutair is bepaald dat jaarlijks in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, twee leden van de Raad van Commissarissen aftreden volgens een door loting vast te stellen rooster. De raadsleden die aftreden zijn terstond herkiesbaar of herbenoembaar. Opvolgende leden van de Raad van Commissarissen nemen op het rooster de plaats van hun voorgangers in.

Per 1 oktober 2017 is de heer mr. drs. C.W.M. Dessens teruggetreden als commissaris en legde daarmee tevens het voorzitterschap van de Raad en het College van Gedelegeerde Commissarissen neer. De Raad spreekt zijn bijzondere erkentelijkheid uit voor de uitnemende wijze waarop de heer Dessens zich vanaf 2006 in zijn posities als commissaris en voorzitter van de Raad en het College heeft ingezet voor de onderneming.

Als opvolger van de heer Dessens in deze posities werd per 1 oktober 2017 de heer mr. drs. B.J. Bruins benoemd. Op 26 oktober 2017 is hij echter beëdigd tot minister in het nieuwe kabinet en is hij teruggetreden als commissaris van GasTerra. Op 25 oktober 2017 is hem ontslag verleend. Sindsdien was de genoemde positie vacant en werden de vergaderingen tussen 25 oktober 2017 en 12 februari 2018 conform de reglementen van de Raad en het College geleid door de plaatsvervangend voorzitters.

Met ingang van 12 februari 2018 is de heer ir. B.C. Fortuyn benoemd tot voorzitter van de Raad van Commissarissen en het College van Gedelegeerde Commissarissen.

Naam	Bestuurstermijn	Bevoegdheid	Datum van benoeming
ir. B.C. Fortuyn	-	Gedelegeerd Commissaris	12 februari 2018
drs. R.M. de Jong	Herkiesbaar in 2018	Gedelegeerd Commissaris	1 augustus 2016
drs. R.G. de Jongh	Herkiesbaar in 2021	Lid Raad van Commissarissen	1 april 2016
mr. A.F. Gaastra	Herkiesbaar in 2018	Gedelegeerd Commissaris	15 september 2016
ir. J.W. van Hoogstraten	Herkiesbaar in 2019	Gedelegeerd Commissaris	1 maart 2016
mr. drs. T.W. Langejan	Herkiesbaar in 2020	Lid Raad van Commissarissen	15 februari 2016
ir. J.M.W.E. van Loon	Herkiesbaar in 2020	Gedelegeerd Commissaris	1 januari 2016
ir. F.A.E. Schittecatte	Herkiesbaar in 2019	Lid Raad van Commissarissen	15 februari 2014
mr. drs. C.W.M. Dessens (tot 1 oktober 2017)	-	Gedelegeerd Commissaris	1 januari 2016

Vergaderingen

De Raad (met inbegrip van het College van Gedelegeerde Commissarissen) kwam 12 maal in vergadering bijeen, in aanwezigheid van de directie. Bij één van de vergaderingen was tevens de Audit Commissie (AC) vertegenwoordigd. De externe accountant was op uitnodiging van de Raad aanwezig in de vergadering waarin de jaarstukken over 2016 werden behandeld en goedgekeurd.

	Raad van Commissarissen	College van Gedelegeerde Commissarissen	Audit Commissie
mr. drs. C.W.M. Dessens	1/1	7/7	n.v.t.
ir. J.M.W.E. van Loon	2/2	10/10	n.v.t.
ir. J.W. van Hoogstraten	2/2	9/10	n.v.t.
mr. A.F. Gaastra	2/2	6/10	n.v.t.
drs. R.M. de Jong	2/2	10/10	n.v.t.
drs. R.G. de Jongh	2/2	n.v.t.	n.v.t.
ir. F.A.E. Schittecatte	2/2	n.v.t.	n.v.t.
mr. drs. T.W. Langejan	2/2	n.v.t.	4/4
drs. T.P.K. Huysinga	n.v.t.	n.v.t.	3/3
drs. A.J. van der Linden	n.v.t.	n.v.t.	4/4
drs. A.J. Boekelman	n.v.t.	n.v.t.	4/4
mr. drs. S.G. van Santbrink	n.v.t.	n.v.t.	0/1

Het eerste cijfer geeft de aanwezigheid weer, het tweede cijfer is het aantal vergaderingen dat heeft plaatsgevonden in de periode dat de persoon in functie was.

Doelstellingen en strategie

Met de directie is gesproken over de strategie van de onderneming en de vertaling daarvan naar de doelstellingen voor de komende jaren. De waardemaximalisatie van het Nederlands aardgas blijft hierin voorop staan. De Raad heeft met instemming kennisgenomen van de actualisatie van het proces voor de totstandkoming van het Businessplan. Tevens is besproken in hoeverre de doelstellingen voor het jaar 2017 zijn gerealiseerd en zijn de doelstellingen voor 2018 vastgesteld. GasTerra draagt actief uit dat aardgas een belangrijke rol speelt in de overgang naar een klimaatneutrale energievoorziening.

De sinds begin 2014 door de minister van Economische Zaken genomen besluiten betreffende de inzetbaarheid van het Groningenveld, als gevolg van de ontwikkelingen in het Groningen aardbevingendossier, hebben in sterke mate de wijze beïnvloed waarop het bedrijf zijn strategie kan uitvoeren.

In het kalenderjaar 2017 had GasTerra te maken met de voor het gasjaar 2016/2017 vastgestelde maximumproductie uit het Groningenveld van 24 miljard kubieke meter. Voor het gasjaar 2017/2018 bedraagt het productiemaximum 21,6 miljard kubieke meter. In de respectievelijke productiebesluiten is ruimte gecreëerd voor een hogere productie als er sprake is van een kouder dan gemiddeld gasjaar. Ook bij bepaalde technische beperkingen in de installaties van GTS kan - op aanwijzing van GTS - extra productie nodig zijn. Naast de geldende productielimieten zijn er ook randvoorwaarden betreffende het vlak produceren en de verdeling van de productie over de delen van het Groningenveld, binnen het gasjaar. NAM dient te voldoen aan deze voorschriften en GasTerra levert een belangrijke bijdrage aan het ontwikkelen van de hiervoor benodigde planningssystematiek en aan de dagelijkse uitvoering.

In 2017 is opnieuw goede voortgang gemaakt op weg naar de doelen die zijn geformuleerd binnen het project GasTerra 2018. De aanpak van dit project en de opgedane bevindingen zijn op gezette tijden met de Raad besproken.

De Raad heeft in 2017 de risico's besproken die verbonden zijn aan de bedrijfsactiviteiten. In dat kader kwam de beoordeling door het bestuur van de opzet en werking van de interne risicobeheersing- en controlesystemen aan de orde, onder meer door de bespreking van het document of representation. Ook is aandacht besteed aan de management letter van de externe accountant en is stilgestaan bij de voor GasTerra relevante maatschappelijke aspecten. De Raad concludeert dat GasTerra een stevig control framework heeft, dat dit effectief functioneert en voortdurend verder wordt verbeterd.

Personele aangelegenheden

Per 1 januari 2017 werd de CEO-positie van GasTerra vacant. Van 1 januari tot 1 april 2017 fungeerde ir. R.E. van Rede als CEO ad interim, naast zijn functie als Chief Commercial Officer. De Raad spreekt zijn dank uit voor de goede wijze waarop hij deze taak heeft vervuld en voor de extra inzet die dit vergde.

Op voordracht van de Raad werd per 1 april 2017 mevrouw drs. A.J. Krist benoemd tot CEO.

Per 1 oktober 2017 trad de heer drs. M.W.J. de Wilde terug als CFO van GasTerra, teneinde zijn loopbaan te vervolgen bij een andere werkgever. De Raad dankt hem voor zijn goede inzet voor de onderneming. Met instemming van de Raad is een herschikking van de directiefuncties gerealiseerd en is de heer drs. F.F. van Koten benoemd tot CFO. Hiermee is de omvang van de directie teruggebracht van 4 naar 3 personen.

De Raad van Commissarissen bespreekt jaarlijks met de directie het binnen de organisatie aanwezige opvolgingspotentieel voor invulling van managementfuncties. Hij keurt het beloningsbeleid goed door een cao-mandaat te verlenen.

De Raad wordt, indien nodig, betrokken bij mutaties van nevenfuncties van directieleden van GasTerra en bespreekt eenmaal per jaar het complete overzicht van deze nevenfuncties. Ook het overzicht van nevenwerkzaamheden van leden van de Raad wordt jaarlijks besproken.

Audit Commissie

De Raad van Commissarissen heeft een Audit Commissie ingesteld. Deze commissie houdt toezicht op de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, alle financiële aangelegenheden, de relatie met de externe accountant en de toepassing van de informatie- en communicatietechnologie. De Audit Commissie heeft in één van de Raadsvergaderingen verantwoording afgelegd omtrent de uitgevoerde werkzaamheden.

De Audit Commissie is gedurende het verslagjaar vier keer bijeengekomen.

Per 23 november 2017 is de heer T.P.K. Huysinga als lid van de Audit Commissie opgevolgd door mr. drs. S.G. van Santbrink. De samenstelling van de Commissie is ultimo 2017 als volgt:

drs. A.J. Boekelman (Voorzitter)
mr. drs. T.W. Langejan
drs. A.J. van der Linden
mr. drs. S.G. van Santbrink

Zelfevaluatie

De Raad van Commissarissen heeft in 2017 zijn eigen functioneren besproken, en zal er gedurende 2018 op toezien dat de hierbij vastgestelde aanbevelingen worden uitgevoerd.

Contacten met de medewerkers

Op gezette tijden hebben leden van de Raad zich door middel van informele gesprekken met medewerkers op de hoogte gesteld van de gang van zaken. De Raad vergadert, uitzonderingen daargelaten, altijd in het gebouw van de onderneming.

De overlegvergaderingen van de Bestuurder met de Ondernemingsraad zijn in 2017 twee keer door leden van de Raad bijgewoond. Hierbij stond onder andere het onderwerp 'GasTerra 2018' op de agenda.

Jaarrekening

Het advies van de Raad van Commissarissen aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, te houden op 22 februari 2018 te Groningen, luidt als volgt:

Wij hebben kennis genomen van de door de Chief Executive Officer conform artikel 23 van de Statuten opgemaakte [jaarrekening 2017](#). Wij kunnen ons met deze jaarrekening verenigen en adviseren:

- de netto winst over 2017 ad € 36 miljoen geheel te bestemmen voor uitkering aan aandeelhouders;
- de jaarrekening 2017 ongewijzigd vast te stellen.

De Raad van Commissarissen stelt het op prijs zijn waardering uit te drukken voor de in 2017 geleverde prestaties en is erkentelijk voor de wijze waarop directie en medewerkers zich in het boekjaar hebben ingezet voor de doelstellingen van de onderneming en voor de resultaten die zijn behaald. De Raad wenst allen die bij GasTerra werkzaam zijn succes bij het behalen van de doelstellingen voor 2018.

De Raad van Commissarissen,

ir. B.C. Fortuyn, voorzitter
mr. A.F. Gaastra
ir. J.W. van Hoogstraten
drs. R.M. de Jong
drs. R.G. de Jongh
mr. drs. T.W. Langejan
ir. J.M.W.E. van Loon
ir. F.A.E. Schittecatte

Bestuursgegevens

Het bestuur van GasTerra bestaat uit één statutair directeur (CEO). Per 1 april 2017 is dit mevrouw drs. A.J. Krist. Naast mevrouw Krist bestaat de directie uit een financieel directeur (CFO), drs. F.F. van Koten en een commercieel directeur (CCO), ir. R.E. van Rede. De heer Van Rede heeft van 1 januari tot 1 april 2017 als CEO-*ad interim* de functie van statutair directeur waargenomen.

Tot 1 oktober 2017 vervulde drs. M.W.J. de Wilde RC de functie van financieel directeur (CFO). De organisatiestructuur van GasTerra bestond tot die tijd uit de units Commercie, Portfolio en Financiën. Na het besluit van de heer De Wilde om zijn loopbaan elders verder voort te zetten, is de reeds in het reorganisatietraject GasTerra 2018 voorziene aanpassing van de organisatiestructuur van drie naar twee units uitgevoerd. De heer Van Koten is benoemd tot financieel directeur en de activiteiten van de unit Portfolio zijn ondergebracht binnen de units Commercie en Financiën.

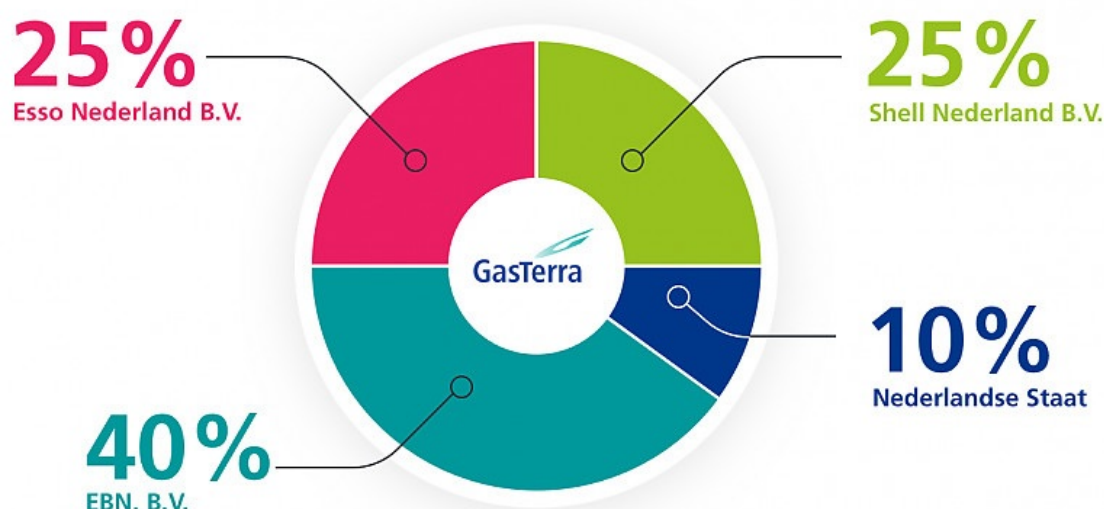
Naast de directie zijn stafhoofden aangesteld voor Juridische Zaken, Regulering & Secretariaat, Personeel & Organisatie en Communicatie & Public Affairs.

Corporate Governance

GasTerra B.V. is een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid met statutaire zetel in Groningen. De onderneming is op 1 juli 2005 opgericht toen de N.V. Nederlandse Gasunie juridisch gesplitst werd in een transportbedrijf en een handelsonderneming. Daarbij bleven de gasinfrastructuur (de gasleidingen) en alle aan gastransport gerelateerde activiteiten achter bij Gasunie, terwijl het nieuwgevormde GasTerra de gashandelsactiviteiten voortzette.

Het maatschappelijk aandelenkapitaal van GasTerra B.V. bedraagt 180 miljoen euro, verdeeld in 40.000 aandelen van elk 4.500 euro. Alle aandelen zijn geplaatst, volgestort, op naam gesteld en kunnen alleen worden overgedragen met unanieme goedkeuring van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. De aandelen worden gehouden door de Staat (10 procent), EBN B.V. (40 procent), Shell Nederland B.V. (25 procent) en Esso Nederland B.V. (25 procent). Er worden geen certificaten op aandelen uitgegeven.

GasTerra is geen beursgenoteerde vennootschap, waardoor de *Corporate Governance Code* niet van toepassing is op de organisatie. GasTerra richt zich echter waar mogelijk en relevant naar principes van de Code en neemt de *best practice*-bepalingen daarbij als leidraad. In dit hoofdstuk rapporteren wij over de passende principes van de Code.

Ten aanzien van de principes en bepalingen die onder taak en werkwijze van het bestuur zijn opgenomen, geldt dat deze in hoofdzaak worden toegepast. Het instrumentarium dat het bestuur daarvoor hanteert, bestaat met name uit het jaarlijkse activiteitenplan, de begroting, maand- en kwartaalrapportages en de op de organisatie toegesneden Business Risico Analyse (BRA). Hierin staat onder meer de opzet en werking van het risicomanagement bij GasTerra beschreven (zie ook de [risicoparagraaf](#), waarin een beschrijving van

de belangrijkste risico's is opgenomen). Het risicomanagement is neergelegd bij het lijnmanagement. Over de uitvoering wordt gerapporteerd aan de directie. Via de BRA rapporteert de directie minstens één maal per jaar aan de Audit Commissie. De externe accountant toetst de werking van dit systeem voor zover relevant in het kader van de controle van de jaarrekening.

Het bestuur van GasTerra bestaat formeel uit één statutair directeur (= hoofddirecteur/CEO), benoemd op voordracht van de Raad van Commissarissen, goedgekeurd door de minister van Economische Zaken en Klimaat. De statutair directeur is voor onbepaalde tijd aangesteld. Naast de statutair directeur bestaat de directie uit twee directeurs/algemeen procuratiehouders: een financieel directeur en een commercieel directeur.

De bezoldiging van de statutair directeur wordt vastgesteld door de Raad van Commissarissen en kent naast een vaste beloning ook een variabel deel dat afhankelijk is van de financiële en niet-financiële prestaties van de organisatie. De Raad van Commissarissen beslist of en tot welk bedrag de statutair directeur voor een variabele beloning in aanmerking komt. Conform het overheidsbeleid ten aanzien van staatsdeelnemingen bedraagt de omvang van de variabele vergoeding maximaal 20 procent van het vaste salaris. De hoogte van de bezoldiging van de statutair directeur staat in de [jaarrekening](#) vermeld. Ten aanzien van de statutair directeur worden de bepalingen met betrekking tot het maximaal aantal toegestane commissariaten uit de Wet Bestuur en Toezicht nageleefd.

Toezicht op het bestuur van GasTerra wordt uitgeoefend door de Raad van Commissarissen. De Raad van Commissarissen bestaat uit acht personen. Eén lid is rechtstreeks benoemd door de minister van Economische Zaken en Klimaat, de overige leden zijn door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders benoemd op voordracht van de individuele aandeelhouders. Het aantal commissariaten van één persoon is zodanig beperkt dat een goede taakvervulling gewaarborgd is. De Raad heeft zijn eigen secretaris aangesteld, die waar nodig ondersteund wordt door de secretaris van de vennootschap.

In het Burgerlijk Wetboek zijn bepalingen opgenomen over een evenwichtige verdeling van de zetels van het bestuur en de Raad van Commissarissen over vrouwen en mannen. Bij het benoemen en voordragen van nieuwe leden van de Raad van Commissarissen wordt hier rekening mee gehouden. In het verslagjaar voldeed de zetelverdeling van de Raad van Commissarissen van de vennootschap niet aan de betreffende bepaling. De Vennootschap staat positief tegenover het benoemen en aanstellen van vrouwen op alle niveaus in de onderneming.

De taak en werkwijze van de Raad van Commissarissen zijn conform de Code vastgelegd in een eigen reglement. In het jaarverslag verschijnt standaard een [bericht van de Raad van Commissarissen](#). Een (verkorte) [profielschets](#) van de leden van de Raad is in het jaarverslag opgenomen. De bepalingen inzake het toezicht van de Raad op het bestuur worden geëffectueerd in de reguliere raadsvergaderingen. Verder bespreekt de Raad minstens eenmaal per jaar buiten aanwezigheid van de directie zowel zijn eigen functioneren (en gewenste competenties) als dat van de individuele commissarissen en de directie.

Statutair is bepaald dat belangrijke beslissingen van GasTerra moeten worden goedgekeurd door de Raad van Commissarissen of door het College van Gedelegeerde Commissarissen. Het College van Gedelegeerde Commissarissen is een statutair orgaan van de vennootschap. Dit College wordt door de Raad van Commissarissen uit zijn midden aangewezen en bestaat uit vijf commissarissen, waaronder de commissaris die door de minister van Economische Zaken en Klimaat is benoemd.

De Raad van Commissarissen heeft een Audit Commissie ingesteld. De Audit Commissie is een niet-statutair orgaan dat bestaat uit vier door de Raad van Commissarissen benoemde leden. De Raad, respectievelijk het College van Gedelegeerde Commissarissen, kan aangelegenheden voor behandeling doorverwijzen naar de Audit Commissie. De Audit Commissie adviseert de Raad dan wel het College van Gedelegeerde Commissarissen gevraagd, dan wel ongevraagd omtrent de onderwerpen uit het takenpakket van de Audit Commissie en bereidt de besluitvorming van de Raad daaromtrent voor. De Audit Commissie komt in de regel viermaal per jaar bijeen, zo ook in 2017.

De taak en werkwijze van de Audit Commissie zijn vastgelegd in een reglement dat in hoofdlijnen de in de Code vermelde *best practice*-bepalingen volgt. Zo behoren tot de taken van de Audit Commissie het uitoefenen van toezicht ten aanzien van de financiering van de vennootschap, de operationele uitgaven en kapitaalinvesteringen in relatie tot de geaccordeerde budgetten, de financiële informatieverstopping, de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, de naleving van aanbevelingen en opvolging van opmerkingen van interne en externe accountants, de rol en het functioneren van de interne auditafdeling, de werking van de informatie- en communicatietechnologie en het onderhouden van de relatie met de externe accountant. Onderwerpen die bij het laatste onderwerp in het bijzonder aan de orde komen, zijn de onafhankelijkheid van de accountant, de bezoldiging en het eventueel verrichten van niet aan controle gerelateerde werkzaamheden.

De (systematiek van de) bezoldiging van de commissarissen is door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVvA) goedgekeurd. In de [jaarrekening](#) wordt het totale bezoldigingsbedrag van de Raad vermeld.

Betreffende de bevoegdheden van de Aandeelhouders is statutair bepaald dat besluiten van Aandeelhouders slechts genomen kunnen worden met een meerderheid van drie vierde van de uitgebrachte stemmen. Voor een aantal besluiten, met name overdracht van aandelen, schorsing of ontslag van de statutair bestuurder, statutenwijziging en ontbinding van de vennootschap, is unanimiteit vereist.

Inzake informatieverstopping aan de aandeelhouders en de mogelijke invloed op de koers van het aandeel, dient vermeld te worden dat het 'aandeel GasTerra' niet op de financiële markten wordt verhandeld.

Ten aanzien van de financiële verslaggeving houden de Raad van Commissarissen, het College van Gedelegeerde Commissarissen en de Audit Commissie meerdere malen per jaar (in de reguliere vergaderingen) toezicht op het volgen van de interne procedures die verband houden met het opstellen van de kwartaalrapportages en het opstellen en de publicatie van het jaarverslag en de jaarrekening.

De Algemene Vergadering van Aandeelhouders benoemt de externe accountant. De externe accountant wordt in de Audit Commissie standaard bevraagd over zijn verklaring omtrent de getrouwheid van de jaarrekening. Voorts wordt door de directie en de Raad van Commissarissen aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders over de onafhankelijkheid van de externe accountant gerapporteerd en wordt een voordracht tot benoeming van een externe accountant uitgebracht. Hiertoe beoordelen directie en Raad van Commissarissen periodiek, doch ten minste eenmaal in de vier jaar, het functioneren van de externe accountant. Sinds het boekjaar 2015 is EY (Ernst & Young) GasTerra's accountant.

De externe accountant heeft inzicht in het werkplan Internal Audits, dat in de Audit Commissie besproken wordt. Bevindingen aangaande de interne audit functie worden waar nodig opgenomen in de Management Letter van de externe accountant. De Management Letter wordt besproken tijdens een vergadering van de Raad van Commissarissen. De externe accountant rapporteert datgene wat hij met betrekking tot zijn controle van de jaarrekening en de daaraan gerelateerde controles onder de aandacht van de directie en de Raad van Commissarissen wil brengen. Daarmee wordt invulling gegeven aan de bepalingen behorende bij het principe in de Code betreffende de relatie en communicatie van de externe accountant met de organen van de vennootschap.

MVO is bij GasTerra een integraal onderdeel van de strategie en daarmee verankerd in de dagelijkse bedrijfsvoering. GasTerra neemt de materialiteitsmatrix en de bijbehorende doelstellingen en activiteiten op in het Business Plan, dat wordt goedgekeurd door de Raad van Commissarissen, het hoogst verantwoordelijke bestuurslichaam. Het monitoren van de voortgang wordt in de reguliere rapportagecyclus meegenomen. De kwartaalrapportages worden besproken in het College van Gedelegeerde Commissarissen en in de Audit Commissie.

Risicoparagraaf

Een gedegen risicobeleid is voor GasTerra noodzakelijk om zijn doelstellingen te realiseren. Risicomanagement op zowel strategisch, tactisch als operationeel niveau maakt onderdeel uit van het Management Control Systeem. Het is gebaseerd op het COSO ERM-raamwerk, dat wereldwijd wordt toegepast.

De directie en het managementteam bepalen gezamenlijk de strategische en tactische risico's en zijn verantwoordelijk voor de beheersing ervan. Hierover wordt ook gerapporteerd aan de Raad van Commissarissen en de Audit Commissie. Daarnaast is elke proceseigenaar verantwoordelijk voor de beheersing van de operationele risico's van zijn bedrijfsprocessen.

Risicomanagement is een integraal onderdeel van de bedrijfsactiviteiten. Alle medewerkers zijn van tijd tot tijd betrokken bij onderdelen van het Management Control Systeem. Van hen wordt in elk geval verwacht dat zij zich houden aan de geldende beleidsvoorschriften, procedures, werkinstructies en richtlijnen.

GasTerra heeft een risico- en controlregister ingericht met daarin een centraal overzicht van alle risico's en beheersmaatregelen per bedrijfsproces op basis van operationele risicoanalyses. In 2017 zijn voor een aantal bedrijfsprocessen de risico's en maatregelen aangescherpt om de samenhang tussen risicoprofiel, procedures en key controls te verbeteren.

GasTerra kent een beperkte mate van risicobereidheid en handelt daarom in de meeste situaties risicomijdend. Risico's worden gemitigeerd door specifieke maatregelen. Bij alle risico's wordt bepaald of het restrisico acceptabel is. GasTerra's focus ligt op de effectiviteit en de efficiëntie van de beheersmaatregelen, opdat evenwichtige maatregelen worden genomen, die passen bij de hoogte van het risico.

De voornaamste risico's en onzekerheden worden door middel van periodieke risicoanalyses geïdentificeerd. Strategische en tactische risico's worden tweemaal per jaar vastgesteld. Voor risico's op operationeel niveau wordt de frequentie bepaald op basis van het risicoprofiel van het betreffende bedrijfsproces. In elk geval wordt elk proces eenmaal per drie jaar aan een risicoanalyse onderworpen. De beheersmaatregelen die hoge risico's afdekken – de zogenaamde key controls – worden periodiek getoetst door de proceseigenaar via self-assessments. De resultaten worden gerapporteerd en de opvolging van hieruit voortvloeiende aanbevelingen gemonitord. Naast de self-assessments toetst een interne auditor periodiek – eveneens op basis van het risicoprofiel van het betreffende bedrijfsproces – de opzet en werking van de beheersmaatregelen. Ten slotte kent GasTerra een procedure voor het rapporteren van incidenten om verbeteracties te bevorderen en van elkaar te leren.

De onderneming maakt in de normale bedrijfsvoering gebruik van financiële instrumenten die de onderneming blootstelt aan marktrisico, waaronder valutarisico en renterisico, en aan kredietrisico en liquiditeitsrisico. Dit is beschreven in de paragraaf 'financiële instrumenten' van de [jaarrekening](#).

Bedrijfsrisico's

Met de Business Risico Analyse analyseert GasTerra de belangrijkste bedrijfsrisico's die het behalen van de doelstellingen qua anticiperen, volume, prijs en kosten kunnen belemmeren. Van ieder risico wordt bepaald hoe groot de kans is dat het optreedt en wat in voorkomende gevallen de impact is op GasTerra. Op basis hiervan concludeert de onderneming wat de belangrijkste risico's zijn. In onderstaande risicomatrix zijn de belangrijkste in 2017 geïdentificeerde risico's weergegeven.

		Kans			Financieel (€ mln)	Reputatie	Compliance
		Laag	Middel	Hoog			
Impact	Hoog		1 5	3 2	> € 10 mln	(Inter) nationale opschudding	Boete van toezicht-houder
	Middel		6 4		> € 1 mln en ≤ € 10 mln	Regionale opschudding	Discussie met Toezicht-houder
	Laag				≤ € 1 mln	Interne opschudding	Klein regulatorisch incident
kans per jaar		≤ 10%	> 10% en ≤ 50%	> 50%			

De verschillende risico's, gesorteerd naar de doelstellingen volume, anticiperen en kosten zijn hieronder toegelicht, evenals de door GasTerra getroffen maatregelen. Onder de doelstelling prijs is geen bedrijfsrisico geïdentificeerd. GasTerra biedt marktconforme voorwaarden aan, waarbij de marktprijs wordt gevolgd.

Doelstelling volume: GasTerra streeft naar het geheel verkopen van het aan GasTerra aangeboden volume aan gas

Aanbod uit het Groningenveld (1)

Omschrijving

Het door NAM aangeboden volume uit het Groningenveld begrenst het door GasTerra te verkopen volume. Voorschriften die aan NAM worden opgelegd, in productievolume en maatregelen die leiden tot

vlakke productie of de inzet van de clusters, leiden automatisch tot beperking van het beschikbare volume, beschikbare middelen om de portfolio te balanceren en de flexibiliteit van verkopen.

Toelichting

Sinds 2014 wordt de gasproductie uit het Groningenveld beperkt door ministeriële besluiten in verband met de veiligheid in het winningsgebied. Het eerste besluit in 2014 betrof een beperking tot 42,5 miljard kubieke meter en is sindsdien gevolgd door lagere plafonds en verdere beperkingen van de winning op bepaalde productielocaties van het Groningenveld.

Voor het gasjaar 2016/2017 is 24 miljard kubieke meter aardgas uit het Groningenveld geproduceerd en verkocht. Voor het gasjaar 2017/2018 is een maximum productieniveau ingesteld van 21,6 miljard kubieke meter aardgas uit het Groningenveld met ruimte voor meer winning in een kouder dan gemiddeld jaar. Dit is ongewijzigd na de uitspraak van de Raad van State op 15 november 2017, maar het is onduidelijk wat op korte termijn de gevolgen van de aardbeving in Zeerijp zijn. De minister van Economische Zaken en Klimaat moet in 2018 een nieuw besluit nemen.

Maatregelen

Bij de verkoop van volume en flexibiliteit wordt geanticipeerd op mogelijke besluiten van de minister en wordt daarom terughoudendheid betracht bij het aangaan van verplichtingen. Daarvoor worden eigen middelen ingezet en gebruik gemaakt van de gasmarkt.

Trend

Wij schatten in dat de kans van optreden van het risico ten opzichte van 2016 onveranderd hoog is gebleven. GasTerra heeft niettemin aangetoond dat het adequaat kan reageren op genomen besluiten.

Aanbod kleine velden (2)

Omschrijving

Ook de gaswinning uit kleine velden staat onder druk. De relatief lage gasprijzen, moeizame vergunningstrajecten en een afnemend maatschappelijk en politiek draagvlak voor aardgas bemoeilijken vooral de realisatie en rentabiliteit van nieuwe projecten. De bestaande gasproductie wordt door de afnemende volumes geconfronteerd met relatief hoge unitkosten, maar ziet wel verbetering door costmanagement bij de operators en een verbeterde gasprijs ten opzichte van 2016. Dit kan op termijn betekenen dat het aanbod uit de kleine velden minder snel afneemt dan in de huidige prognose is voorzien.

Toelichting

Naast gas uit het Groningenveld koopt GasTerra gas in uit de Nederlandse kleine velden. GasTerra stimuleert de productie van dit gas door te garanderen dat deze kleineveldenproducenten hun gas altijd aan GasTerra kunnen verkopen tegen marktconforme voorwaarden. Hiermee geeft GasTerra invulling aan het kleineveldenbeleid van de overheid.

De hiervoor genoemde ontwikkelingen staan het in productie nemen van nieuwe velden echter in de weg. Door het ontbreken van nieuwe gaswinning kunnen de kosten per eenheid van bestaande productie niet omlaag worden gebracht. Door de zeer beperkte exploratieactiviteiten lijkt het erop dat deze situatie

langere tijd zal blijven bestaan. Een dalend aanbod, ook te merken in de portfolio van GasTerra, is het gevolg.

Maatregelen

GasTerra biedt marktconforme voorwaarden aan producenten van kleine velden overeenkomstig de Gaswet en het eigen bedrijfsbeleid. Daarnaast informeert GasTerra belanghebbenden over de verwachte effecten van de huidige marktomstandigheden op het aanbod uit de kleine velden.

Trend

Dit risico is ten opzichte van 2016 iets verlaagd dankzij het hogere prijsniveau. GasTerra verwacht binnen zijn portfolio en op de markt voldoende middelen beschikbaar te hebben om aan zijn verplichtingen te voldoen.

Doelstelling anticiperen: GasTerra anticipeert op een veranderende omgeving en luistert naar zijn stakeholders, zodat kansen en bedreigingen geïdentificeerd zijn en GasTerra ook in de toekomst aan zijn missie van waardemaximalisatie kan voldoen.

Imago aardgas (3)

Omschrijving

De positie van gas in de energiemix van de toekomst en in samenhang hiermee het imago van deze energiebron staan onder druk. De samenleving zoekt naar oplossingen om de ambitieuze CO₂-reductiedoelstellingen te realiseren. De positie van gas wordt daarbij geschaad door de aardbevingen in Groningen, de zorgen over afhankelijkheid van Russisch gas, discussies over CO₂-uitstoot door fossiele brandstoffen en methaanemissies. De positieve kenmerken van (aard)gas dreigen op de achtergrond te raken in deze discussies.

Toelichting

Gas speelt al decennialang een essentiële rol in de energievoorziening. De vanzelfsprekendheid is er echter van af. De samenleving wil de hoeveelheid broeikasgasemissies terugbrengen om de mate van klimaatverandering te helpen beperken. Overheden hebben daarvoor ambitieuze doelstellingen geformuleerd. Om de doelstellingen te verwezenlijken zijn of worden plannen gemaakt. De aanwezigheid van fossiele brandstoffen wordt daarin vaak als een hindernis gezien, die slechts vertragend werkt op weg naar een volledig duurzame energievoorziening. Het concept van een verantwoorde overgang naar duurzaamheid, waarbij in de transitieperiode vooral het terugdringen van emissies centraal staat, dreigt als gevolg van deze opstelling op de achtergrond te raken.

Ook hebben de aardbevingen in Groningen bij velen het gevoel versterkt dat gas in het gunstigste geval een noodzakelijk kwaad is en hebben de spanningen tussen Rusland en de EU de toch al bestaande twijfels over de voorzieningszekerheid van gas in Europa vergroot. Daarnaast hebben de discussies over schaliegaswinning en methaanemissies veroorzaakt door aardgas ervoor gezorgd dat het imago van gas steeds verder onder druk komt te staan.

Deze ontwikkeling tast de positie van aardgas aan en vormt aldus een belangrijke zorg voor de gassector.

Maatregelen

GasTerra stelt zich ten doel het begrip van het energievraagstuk en de betekenis van gas daarin te vergroten. Onder de vlag van de Nederlandse gasassociatie KVGN heeft GasTerra samen met andere bedrijven die actief zijn in de gassector een nieuwe, heldere, positieve visie op de functie van gas in de energietransitie geformuleerd. Gas kan namelijk een essentiële, zij het aangepaste rol blijven spelen, steeds vaker in slim samenspel met andere energiedragers. Anders gezegd: de inzet van gas wordt steeds meer maatwerk ('Gas-op-Maat'). Daarbij steunt de gassector de overheid in haar streven om bij de overgang naar een klimaatneutrale energievoorziening in 2050 vooral te sturen op het verminderen van de CO₂-emissies. In dit kader is ook de landelijke campagne 'Minder CO₂, wij doen mee' gestart. Het is immers de uitstoot van broeikasgassen die klimaatverandering veroorzaakt. Daarom concentreren we ons primair op emissiereductie. De middelen die we daarvoor inzetten zijn secundair. De beste manier om dat te bereiken is prioriteiten stellen bij de inzet van energiebronnen en -dragers. Energiebesparing staat hierbij voorop. De tweede prioriteit is waar mogelijk en zinvol de inzet van hernieuwbare energie, inclusief hernieuwbaar (groen) gas. Ten slotte volgen de fossiele brandstoffen met aardgas als eerste keus, omdat het van de drie – aardgas, olie en kolen – bij verbranding de minste CO₂-emissies produceert.

In 2017 zijn er landelijke verkiezingen geweest. Uit het regeerakkoord blijkt dat emissiereductie centraal staat. Om dat te bereiken zal in 2018 een Nationaal Klimaat- en Energieakkoord worden ontwikkeld, gericht op het behalen van een emissiereductiedoel voor 2030. Via (met name) KVGN en Energie-Nederland wil GasTerra opkomen voor een passende rol van gas in de energiemix.

Zelf draagt GasTerra proactief bij aan de ontwikkeling en inzet van hernieuwbare gassen.

De emissiereductiedoelen worden in 2018 in Europa vastgesteld, waar de rol van aardgas in de opinie van Europese beleidsmarkers niet vanzelfsprekend is.

Trend

De rol die hernieuwbare gassen kunnen spelen in de overgang naar een klimaatneutrale energievoorziening krijgt steeds meer aandacht. Het risico is hiermee iets afgenomen.

Organisatie (4)

Omschrijving

De organisatie van GasTerra is door de krimp en de veranderende buitenwereld mogelijk niet meer "fit for purpose", waardoor een mismatch van huidige en gewenste competenties van het personeel kan ontstaan. Hierdoor worden mogelijk doelstellingen niet behaald en kansen niet benut.

Toelichting

Door de ontwikkelingen in de markt en onze portfolio bevindt de organisatie zich in een krimpsituatie. Door een reorganisatie is in 3 jaar het aantal fte af aan het nemen van 200 naar 160 fte eind 2018. GasTerra heeft deze transitie tot dusverre met succes gemanaged, maar ziet een uitdaging om te zorgen dat ook in de toekomst de competenties van de organisatie blijven passen bij de (toekomstige) doelstellingen en hieruit voortvloeiende activiteiten van de organisatie.

Maatregelen

In 2018 wordt een nieuw Strategisch Personeel Plan en bijbehorend HR beleid uitgedacht, passend bij de toekomstige organisatie.

Trend

Bovenstaand risico is in 2017 nieuw opgenomen met een hierbij behorende classificering in de risicomatrix.

Doelstelling kosten: GasTerra zorgt voor een juiste balans tussen kosten enerzijds en waarde en zorgvuldigheid anderzijds.

Kredietwaardigheid (5)

Omschrijving

Een verslechterde financiële positie van een aantal grote klanten leidt tot een verhoogd kredietrisico voor GasTerra.

Toelichting

Het kredietrisico is het verlies dat zou ontstaan indien klanten in gebreke blijven en hun contractuele verplichtingen niet nakomen.

Maatregelen

GasTerra heeft richtlijnen opgesteld waaraan klanten, waarmee in de meeste gevallen langdurige relaties zijn opgebouwd, moeten voldoen. Deze richtlijnen beperken het risico verbonden aan mogelijke kredietconcentraties en marktrisico's. De richtlijnen zijn verwerkt in de contracten van GasTerra. De kredietwaardigheid van elke partij wordt permanent gemonitord. Als klanten of tegenpartijen niet aan deze richtlijnen voldoen, worden nadere zekerheden gevraagd zoals bankgaranties en/of worden geen nieuwe contracten met hen afgesloten.

Trend

Ten opzichte van 2016 is het risico iets verlaagd. De kredietwaardigheid van een aantal grote klanten is gestabiliseerd en worden waar nodig met een aantal klanten aanvullende afspraken gemaakt. In 2017 waren er geen klanten die op basis van hun financiële positie niet aan hun betalingsverplichting konden voldoen. GasTerra heeft voldoende middelen om dit risico te mitigeren.

Transportkosten (6)

Omschrijving

In Europa werken de lidstaten aan implementatie van de Netwerkkode Tarieven (NC TAR). Nederland wil in mei 2019 voor het eerst tarieven onder deze Netwerkkode presenteren. Dit geeft GasTerra onzekerheid over de hoogte van transportkosten met name als gevolg van de implementatie van Netwerkkode Tarieven.

Toelichting

Onder andere voor meerjarige leveringscontracten boekt GasTerra transportcapaciteit om aan de leveringsverplichtingen te kunnen voldoen. GasTerra koopt in Nederland transportcapaciteit in bij GTS, de beheerder van het landelijke transportnet. Daarnaast boekt GasTerra transportcapaciteit bij diverse beheerders (TSO's) van transportnetten buiten Nederland. Onzekerheid inzake de transportkosten voor het honoreren van toekomstige verplichtingen zijn voor GasTerra ongewenst.

Maatregelen

GasTerra probeert middels haar public affairs activiteiten op de hoogte te blijven en een constructieve bijdrage te leveren aan de implementatie van Netwerk Code Tarieven (NC TAR) in Nederland

Trend

Dit risico is in 2017 nieuw opgenomen met een hierbij behorende classificering in de risicomatrix.

A scenic view of a city, likely Amsterdam, featuring a river in the foreground with a wooden pier and a small boat. The river is bordered by lush green trees and a large brick building with a red and white striped tower. In the background, a tall church spire and a modern building with two red flags are visible under a clear blue sky.

Bijlagen/overige informatie

Over dit verslag

De hoofddoelstelling van dit jaarverslag is het informeren van stakeholders (belanghebbenden) over de visie en activiteiten van GasTerra. Maatschappelijk verantwoord ondernemen is verankerd in het doen en laten van GasTerra; daarom rapporteert de onderneming de financiële en maatschappelijke resultaten en ambities in één jaarverslag.

Naast de jaarrekening en de gecombineerde controleverklaring omvat het GasTerra Jaarverslag 2017 andere informatie, die bestaat uit:

- Het GasTerra Bestuursverslag, dat is opgenomen in het voorwoord, hoofdstuk 1 ([GasTerra](#)), 2 ([Materiële onderwerpen](#)), 3 ([Governance](#)) en 6 ([Bijlagen/overige informatie](#));
- Het Verslag van de Raad van Commissarissen, dat is opgenomen als onderdeel van hoofdstuk 3 ([Governance](#));
- De overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Reikwijdte

De reikwijdte van het verslag is GasTerra B.V. gevestigd te Groningen. Dit jaarverslag heeft betrekking op het kalenderjaar 2017. Het verslag over het kalenderjaar 2016 is gepubliceerd op 16 februari 2017.

Geïntegreerd verslag

De financiële, operationele en maatschappelijke informatie is verwerkt in een geïntegreerd verslag.

- De financiële verantwoording is in overeenstemming met bepalingen van Titel 9, boek 2 van het Burgerlijk Wetboek.
- De niet-financiële verantwoording is in overeenstemming met de richtlijnen van het Global Reporting Initiative (GRI) (Standards, Core Level).

Transparantie

Wij vinden het belangrijk om transparant te zijn over onze activiteiten. Daarom hanteren wij de best practices uit de Corporate Governance Code en nemen wij deel aan de Transparantiebenchmark van het Ministerie van Economische Zaken. Met het jaarverslag over 2016 scoorden wij hierop 168 punten (2015: 163 punten).

Bepalen van de inhoud (materialiteit)

De materiële onderwerpen, die mede zijn bepaald door de uitkomsten van de stakeholderdialoog, bepalen in grote mate de inhoud en afbakening van onze verslaglegging.

De afgelopen jaren is voor de stakeholderdialoog een interne methodiek gehanteerd. Daarbij vertegenwoordigden medewerkers van GasTerra, zogenaamde 'relatiemanagers', één of meer stakeholders. Zij monitorden de mening en voorkeuren van die stakeholders. In 2017 hebben we deze methodiek geëvalueerd en gekozen voor een andere opzet, waarbij stakeholders rechtstreeks bevroegd werden door middel van een enquête. Daarnaast zijn met diverse stakeholders interviews gehouden, waarbij dieper werd ingegaan op de belangrijkste kwesties.

De stakeholdergroepen zijn dit jaar opnieuw gedefinieerd. In een aantal gevallen heeft de groep een andere naam gekregen of zijn groepen samengevoegd. De groep media is vervallen. Er zijn in totaal nu negen groepen.

Stakeholdergroepen 2016	Stakeholdergroepen 2017
Klanten	Klanten
Personeel	Medewerkers
Aandeelhouders	Aandeelhouders
Producenten en leveranciers	Producenten en transport
Bestuur en politiek	Rijksoverheid en markttoezichthouders
Kennisinstellingen	Kennis- en onderwijsinstellingen
Brancheorganisatie	Brancheorganisaties
NGO's	Maatschappelijke organisaties
Omwonenden en omgeving	Regionale partijen
Autoriteit Consument en Markt	Vervalt als aparte groep
Media	Vervalt

Bij de uitvoering van de vorige stakeholderdialoog hebben wij gemerkt dat de definities van de onderwerpen niet eenduidig waren. Om die reden hebben we de lijst opnieuw samengesteld. Alle onderwerpen uit de lijst van vorig jaar zijn verwerkt in de nieuwe versie met uitzondering van het onderwerp Transparantie. Dit onderwerp is verweven in alle thema's en wordt gezien als basiswaarde. GasTerra wil in alle gevallen zo helder en open mogelijk communiceren over zijn activiteiten en doelstellingen zonder echter zijn commerciële belangen en de privacy van medewerkers te schaden.

De volgende onderwerpen zijn in 2017 aan de stakeholders voorgelegd.

Onderwerpen stakeholderdialoog	
Contractuele verplichting	De mate waarin GasTerra voldoet aan zijn contractuele verplichtingen door op elk moment van het jaar voldoende gas in portfolio te hebben
Economische prestatie	De mate waarin GasTerra bijdraagt aan het bedrijfsresultaat van zijn aandeelhouders
Draagvlak voor werkzaamheden	De mate waarin GasTerra draagvlak creëert voor zijn werkzaamheden
Duurzame inzetbaarheid	De mate waarin GasTerra een goede werkomgeving creëert, met een daarbij passende cultuur en structuur, en medewerkers stimuleert om zich te ontwikkelen
Duurzame energievoorziening	De mate waarin GasTerra bijdraagt aan de duurzame energievoorziening
Voldoen aan richtlijnen en kaders	De mate waarin GasTerra ervoor kiest om te voldoen aan algemeen geldende richtlijnen en kaders, zoals bijvoorbeeld GRI, Sustainable Development Goals en ISO-normen
Interne voetafdruk	De mate waarin GasTerra de eigen voetafdruk op het milieu minimaliseert
Kennis	De mate waarin GasTerra kennis verwerft, ontwikkelt en deelt
Betrokkenheid bij de regio	De mate waarin GasTerra betrokken is bij de regio Noord Nederland

De nieuwe kwantitatieve en kwalitatieve aanpak van de stakeholderdialoog levert een aantal onderwerpen op die de stakeholders vanwege de economische, ecologische of sociale impact als materieel beschouwen voor GasTerra.

De directie van GasTerra heeft het belang dat stakeholders hechten aan de onderwerpen geconfronteerd met het belang dat GasTerra eraan hecht. Dit resulteert in vijf materiële onderwerpen; contractuele verplichting, economische prestatie, draagvlak voor werkzaamheden, duurzame inzetbaarheid en duurzame energievoorziening. Deze onderwerpen vormen de basis voor het bestuursverslag. Het verslag is zo ingedeeld dat we op elk materieel onderwerp over de ontwikkelingen in 2017 rapporteren en de doelstellingen voor 2018 formuleren.

In onderstaand overzicht wordt op hoofdlijnen weergegeven hoe naast de stakeholderdialoog de relatie met stakeholders wordt geborgd.

Stakeholdergroep	Voorbeeld	Interactie via
Klanten	Energiebedrijven en -centrales, industrieën, exportklanten	Overleg accountmanagers, relatie-evenement, periodiek klanttevredenheidsonderzoek, stakeholderdialoog 2017
Medewerkers	Ondernemingsraad, vakbond	Regulier overleg, intranet, interne presentaties, overleg Ondernemingsraad met de Bestuurder, stakeholderdialoog 2017
Aandeelhouders	Shell Nederland B.V., Esso Nederland B.V., EBN B.V., Nederlandse Staat	Aandeelhoudersvergaderingen, Expertoverleg, Adviescommissie, Auditcommissie, College van Gedelegeerde Commissarissen, Raad van Commissarissen, stakeholderdialoog 2017
Producenten en Transport	Gasleveranciers, GTS	Overleg met accountmanagers, relatie-evenement, stakeholderdialoog 2017
Rijksoverheid en markttoezichthouders	Autoriteit Consument en Markt (ACM)	Via Energie Nederland, Ad hoc overleg, stakeholderdialoog 2017
Kennis- en onderwijsinstellingen	Hanzehogeschool, RuG, New Energy Coalition, Clingendael, CE Delft	Stages, gastcolleges, projectbijdragen, stakeholderdialoog 2017
Brancheorganisaties	Vereniging Energie Nederland, KVG, Eurogas, VEMW, Nogepa, EFET, EASEE Gas	Periodiek overleg, deelname werkgroepen, bestuurslidmaatschap, Energiepodiumdiners*, stakeholderdialoog 2017
Maatschappelijke organisaties	NBR/Spaar Klimaat, Greenpeace, Stichting Natuur en Milieu	Energiepodiumdiners, stakeholderdialoog 2017
Regionale partijen	Sponsorpartijen, regionale leveranciers niet-gas, gemeenten, lokale overheid	Relatie-evenement gesponsorde partijen, periodiek overleg, stakeholderdialoog 2017

* De website www.energiepodium.nl, een initiatief van GasTerra, bestaat sinds 2010 en heeft tot doel de discussie over de energievoorziening te verbreden en te verdiepen door standpunten uit te wisselen. Door het jaar heen worden zogenaamde energiepodiumdiners georganiseerd, waar energiespecialisten afkomstig uit de industrie, de wetenschap, de overheid, de politiek en maatschappelijke organisaties met elkaar van gedachten wisselen over actuele thema's.

In 2017 waren de materiële onderwerpen: positie van gas, health & safety, transparantie, duurzame(re) producten, leveringszekerheid korte termijn en de toekomst van GasTerra. Hierop zijn doelstellingen geformuleerd voor 2017. In de materiële onderwerpen voor 2018 komen de aspecten die stakeholders en GasTerra binnen deze thema's belangrijk vinden terug.

In onderstaand overzicht zijn de doelstellingen op de materiële onderwerpen van 2017 en de daarbij behaalde resultaten weergegeven.

Materieel onderwerp	Doelstelling 2017	Resultaat
Positie van gas	GasTerra draagt de propositie van de gassector 'Gas Op Maat' uit. GasTerra draagt bij aan de verstandige transitie naar een klimaatneutrale energievoorziening: In 2017 zullen bij meer dan 100 huishoudens op Ameland hybride warmtepompen zijn geplaatst en zullen de eerste ervaringen die zijn opgedaan met de sociale, economische en technische aspecten van deze verwarmingstechniek worden gerapporteerd. In 2017 worden de voorbereidingen getroffen voor het plaatsen van een vergister bij de Rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) van Ameland.	GasTerra heeft de propositie uitgedragen tijdens bijeenkomsten en in nieuwsberichten. In 2017 zijn circa 100 hybride warmtepompen geplaatst op Ameland. De ervaringen op sociaal, economische en technische aspecten worden in 2018 gerapporteerd. Met steun van GasTerra werkt een consortium van bedrijven aan een plan voor een proeffabriek op Ameland
Duurzame(re) producten	GasTerra maakt een plan van aanpak hoe het groengasproductie verder kan stimuleren en leidt samen met Gasunie een project over groen gas in het kader van Gas In een Langetermijn Duurzame Energievoorziening (GILDE). GasTerra verwacht voor 2017 70 miljoen kubieke meter groen gas in te kopen.	Met de in 2017 opgericht afdeling Groen gas wil GasTerra intensiever en gericht bijdragen aan de groei van de productie en het gebruik van groen gas. Het project over groen gas in het kader van GILDE loopt nog steeds. GasTerra heeft in 2017 46 miljoen kubieke meter groen gas ingekocht.
Leveringszekerheid korte termijn	GasTerra komt de contractuele verplichtingen volledig na en hanteert voor de leveringszekerheid van zijn portfolio een faalnorm van één uur falen in 20 jaar.	GasTerra is de contractuele verplichtingen nagekomen.
Transparantie	GasTerra streeft bij het opstellen van het jaarverslag naar minimaal 150 en maximaal 170 punten op de Transparantiebenchmark.	GasTerra heeft in 2017 een score van 168 behaald op de Transparantiebenchmark.
Toekomst van GasTerra	GasTerra heeft in GasTerra 2018 een daling toegezegd in exploitatiekosten en in aantal fte's. De exploitatiekosten blijven binnen (het lagere) budget.	De toegezegde daling in exploitatiekosten en het aantal fte's alsmede de financiële doelstellingen

Management van materiële onderwerpen

MVO is bij GasTerra een integraal onderdeel van de strategie en daarmee verankerd in de dagelijkse bedrijfsvoering. Zoals beschreven in het hoofdstuk ‘[In dialoog met onze omgeving](#)’ neemt GasTerra de materialiteitsmatrix en de bijbehorende doelstellingen en activiteiten op in het Business Plan, dat wordt goedgekeurd door de Raad van Commissarissen. De voortgang van de doelstellingen en activiteiten wordt in de reguliere rapportagecyclus meegenomen en maandelijks besproken met de directie en op kwartaalbasis met het College van Gedelegeerde Commissarissen en de Audit Commissie.

Verslaggevingsprincipes

Informatie	Definitie /berekenningsmethode
Ziekteverzuim (in procenten)	Het aantal verzuimde kalenderdagen (inclusief weekenden) in de observatieperiode, gedeeld door de personeelsomvang (in voltijdequivalenten), vermenigvuldigd met het aantal kalenderdagen in de observatieperiode.
Gemiddelde verzuimfrequentie	Het gemiddelde aantal keren dat een medewerker zich ziek meldt per jaar.
Gasverbruik	Het gasverbruik van het kantoorpand van GasTerra aan de Stationsweg in Groningen conform de eindafrekening van de energieleverancier.
Elektriciteit	Het elektriciteitsverbruik van het kantoorpand van GasTerra aan de Stationsweg in Groningen conform de eindafrekening van de energieleverancier.
Waterverbruik	Het waterverbruik van het kantoorpand van GasTerra aan de Stationsweg in Groningen conform de eindafrekening van het waterbedrijf.
Papierverbruik	Het papierverbruik conform de tellerstanden van de leverancier van de kopieerapparaten.

Feiten en cijfers

Personeelsontwikkelingen

Per 31 december 2017 waren 165 (152,4 Fte) medewerkers in vaste dienst bij GasTerra ten opzichte van 177 (165 Fte) ultimo 2016. Om de flexibiliteit te bevorderen is het beleid sinds 2014 dat GasTerra in principe alleen nog nieuwe medewerkers aanneemt via het zogeheten 'payrollingsysteem'. Dit houdt in dat het personeel in dienst komt van een payrollbedrijf onder vergelijkbare arbeidsvoorwaarden als bij GasTerra.

GasTerra heeft een eigen cao en het personeel van GasTerra is actief betrokken bij de bedrijfspvbond VPG². Op 1 januari 2016 liep de cao af. Met ingang van 2018 is een nieuwe cao afgesloten, waarbij partijen zijn overeengekomen dat voor de jaren 2016 en 2017 de vorige cao van kracht bleef.

GasTerra is samen met N.V. Nederlandse Gasunie aangesloten bij de Stichting Pensioenfonds Gasunie. De medewerkers van GasTerra hebben een pensioenregeling die hier is ondergebracht. Een toelichting op deze regeling is opgenomen in de jaarrekening.

	2017	2016
Fte (ultimo jaar)	152,4	165*
Aantal (ultimo jaar)	165 (121 mannen en 44 vrouwen)	177 (130 mannen en 47 vrouwen)**
Arbeidscontract bepaalde tijd (ultimo jaar)	-	-
Arbeidscontract onbepaalde tijd (ultimo jaar)	165	177
Medewerkers onder cao (ultimo jaar)	141	152
Medewerkers via payrolling (ultimo jaar)	13	15
Participatiewet (ultimo jaar)	3	3
Detacheringen (ultimo jaar)	8	6
Stagiaires (ultimo jaar)	5	4
Organisatiegraad	>80%	>80%
Uitstroom	13	7
Instroom	1	-
Ziekteverzuim	1,6%	3%
Gemiddelde verzuimfrequentie	1,03	0,89
Ongevallen met verzuim	-	1

* In het jaarverslag over 2017 hanteren we een andere wijze voor het bepalen van de aantallen dan in 2016. De vergelijkende cijfers voor 2016 zijn overeenkomstig deze nieuwe definitie aangepast.

** In het jaarverslag 2016 zijn foutieve getallen voor de man/vrouw verdeling weergegeven. Dit zijn de correcte aantallen.

GasTerra's voetafdruk

Wij vinden het belangrijk dat duurzaamheid zich wortelt binnen én buiten onze organisatie. GasTerra helpt zijn klanten hierbij, maar we zijn ons ook bewust van de impact van onze eigen bedrijfsvoering. Bij de inkoop van niet-gas gerelateerde producten en diensten wordt duurzaamheid, naast prijs en kwaliteit, als criterium meegenomen bij de keuze uit het aanbod. Daarnaast wordt ook gekeken naar de vestigingsplaats van de leveranciers. Wij werken bij voorkeur samen met lokale leveranciers om de Groningse economie te stimuleren.

Door de aard van onze activiteiten is de voetafdruk van onze onderneming beperkt. Toch proberen we die waar mogelijk verder te minimaliseren. Dit doen we bijvoorbeeld door het eigen energieverbruik te monitoren, maar ook door medewerkers te stimuleren met het openbaar vervoer of de fiets te reizen. Door flexplekken en digitale voorzieningen te faciliteren maken we thuiswerken mogelijk.

GasTerra compenseert de CO₂-uitstoot voor vliegreizen en de leaseauto's. Daarnaast compenseren we de CO₂-uitstoot van ons kantoor door zogenaamde 'carbon credits' van de Climate Neutral Group (CNG) te kopen. De compensatie gaat via een duurzaam Gold-Standard-project, waarbij geïnvesteerd wordt in biogasinstallaties voor gezinnen in Tanzania.

Voetafdruk GasTerra		2017	2016
Gasverbruik	38.743 kubieke meter	27.174 kubieke meter	
Elektriciteitsverbruik	377.265 kWh	348.619 kWh	
WATERverbruik	1.163 kubieke meter	1.270 kubieke meter	
Papierverbruik	319.416 vellen	333.336 vellen	
Regionale inkoop niet-gas	7,5 miljoen euro (totale uitgaven	26,4 miljoen euro (totale uitgaven	
gerelateerde goederen en diensten	inkopen 18,1 miljoen euro)	inkopen 36,8 miljoen euro)	

Betrokkenheid bij de regio

Als Gronings bedrijf richten wij ons met sponsoring primair op de stad en regio Groningen. GasTerra sponsort verschillende activiteiten op het gebied van cultuur, educatie, maatschappij en breedtesport. Sponsoring heeft primair een maatschappelijke functie, maar daarnaast brengen we ook de naam van de onderneming en de bedrijfsactiviteiten onder de aandacht.

In 2017 gaven we 326.000 euro uit aan sponsoring en donaties (in 2016: 500.000 euro). In verband met de veranderde marktomstandigheden en de daaruit voortvloeiende noodzaak om de kosten terug te brengen is ook het sponsor- en donatiebudget verminderd. We ontvangen nog steeds veel sponsoraanvragen. In reactie daarop wordt minder geld besteed per sponsoring, zodat we maatschappelijke partners kunnen blijven ondersteunen. Sponsorcontracten hebben in beginsel een beperkte looptijd, zodat ook nieuwe partijen in aanmerking komen voor een financiële bijdrage.

Het doel van het in 2015 gestarte project 'GasTerra voor Groningen' is een bijdrage te leveren aan een structurele versterking van de Groningse economie. Daarbij hebben we ook oog voor het imago van gas en de rol van GasTerra in de provincie Groningen. Dit doen we onder andere door in financiële zin en het

delen van kennis en middelen deel te nemen aan De Uitdaging en via de in 2017 opgerichte Stichting 'Het GasTerra Meer met Minder Fonds'. Het doel van dit fonds is het stimuleren van energiebesparing bij maatschappelijke instellingen waar medewerkers van GasTerra actief zijn. Dit gebeurt door het verstrekken van een renteloze lening die door de besparingen op de energierekening wordt "terugverdiend". Het geld dat terugkomt kan weer gebruikt worden voor nieuwe investeringen in energiebesparing. Het eerste project is in 2017 uitgevoerd bij Golfclub Semslanden in Gasselte.

Standaarden en normen

GasTerra hecht er veel waarde aan dat de kwaliteit en integriteit van het handelen van de medewerkers is geborgd. Om die reden is onder meer een gedragscode met normen en waarden opgesteld. Nieuwe medewerkers van GasTerra conformeren zich formeel aan de gedragscode aan het begin van hun dienstverband. Ook wordt de gedragscode regelmatig binnen de organisatie onder de aandacht gebracht. Een Compliance Officer is aangesteld die onder andere verantwoordelijk is voor de uitvoering van het jaarlijkse complianceprogramma. Doel hiervan is het bewust maken van de medewerkers van de plicht tot naleving van wettelijke eisen en andere regulering die op GasTerra van toepassing zijn. Alle medewerkers zijn verplicht dit programma te volgen.

Een interne auditor licht op gezette tijden de afdelingen door om na te gaan of ze zich aan alle procedures houden. De resultaten van de audits worden met de directie en de accountant doorgesproken, alsmede met de Audit Commissie. In 2017 zijn er geen meldingen geweest van medewerkers die zich niet aan de gedragscode en aanvullende procedures hebben gehouden. Tevens beoordelen we voortdurend of de gedragsregels en -procedures aangepast of aangevuld moeten worden.

GasTerra heeft twee vertrouwenspersonen aangesteld waarvan één voor ongewenste intimiteiten. Daarnaast is er een klachtenprocedure en een klokkenluidersregeling. Wanneer medewerkers bezwaren of klachten hebben of misstanden constateren, waarvoor de oplossing niet kan worden gevonden bij collega's en leidinggevendenden, kunnen ze hier gebruik van maken. In 2017 zijn geen misstanden of gevallen van discriminatie gemeld, heeft niemand een klacht ingediend bij de klachtencommissie en is geen gebruik gemaakt van de klokkenluidersregeling.

Informatiebeveiliging is van het grootste belang voor het functioneren van een handelsonderneming zoals GasTerra. Continue aandacht voor informatiebeveiliging is cruciaal door de toenemende dreigingen en de professionalisering van de cybercriminaliteit. De best practices van de ISO27001 normen vormen het uitgangspunt bij de processen die te maken hebben met het management van de informatiebeveiliging. Om te toetsen of de informatiebeveiliging nog voldoet worden legal- en social hacks uitgevoerd. De bewustwording van het personeel op dit gebied is essentieel en daarom wordt het onderwerp regelmatig onder de aandacht gebracht.

Lidmaatschappen

We participeren in verschillende samenwerkingsverbanden binnen de keten. Daarbij streeft de onderneming verschillende doelen na zoals het ondersteunen van klanten bij het verduurzamen van productieprocessen (Milieu Plan Industrie), kennisuitwisseling, het ontwikkelen van innovatieve

gastoeepassingen, het uitdragen van de voordelen van gasinzet in de transitie naar een duurzame energievoorziening en het verbeteren van regulering. GasTerra is op organisatieniveau lid van de volgende organisaties en verenigingen:

International Gas Union (IGU)

Project Delta Group

Eurogas

European Federation of Energy Traders (EFET)

EASEE GAS

Clingendael

Energie Nederland

KVGN

Daarnaast neemt GasTerra deel aan regionale, lokale of functiegerelateerde verenigingen en initiatieven.

Jaarrekening

De samenstelling van de jaarrekening 2017 is als volgt:

- Balans per 31 december (vóór resultaatbestemming)
- Winst- en verliesrekening
- Kasstroomoverzicht
- Toelichting behorende tot de jaarrekening
- Overige gegevens

Balans per 31 december (vóór resultaatbestemming)

in miljoenen euro's

Activa	noot	2017	2016
Vaste activa			
- immateriële vaste activa	(1)	9,3	13,8
- materiële vaste activa	(2)	3,8	4,7
 Vlottende activa			
- vorderingen	(3)	1.678,2	1.612,7
- liquide middelen	(4)	111,1	363,4
 Totaal		1.802,4 =====	1.994,6 =====
 Passiva			
Eigen vermogen			
- gestort en opgevraagd kapitaal	(5)	180,0	180,0
- onverdeelde winst	(5)	36,0	36,0
 Kortlopende schulden	(6)	1.586,4	1.778,6
 Totaal		1.802,4 =====	1.994,6 =====

Winst- en verliesrekening

in miljoenen euro's

	noot	2017	2016
Netto-omzet	(7)	9.601,3	9.864,8
Kostprijs van de omzet	(8)	-9.514,1	-9.763,9
Bruto-omzetresultaat		87,2	100,9
Algemene beheerskosten	(9)	-49,8	-52,4
Netto-omzetresultaat		37,4	48,5
Financiële baten	(10)	11,3	-0,5
Financiële lasten	(10)	-0,7	0,0
Uitkomst van de financiële baten en lasten		10,6	-0,5
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening voor belastingen		48,0	48,0
Belasting resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening	(11)	-12,0	-12,0
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening na belastingen		36,0	36,0
		=====	=====

Kasstroomoverzicht

in miljoenen euro's

	2017	2016
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten</i>		
Netto-omzetresultaat	37,4	48,5
Aanpassingen voor:		
- afschrijvingen en waardeverminderingen	7,2	9,5
- mutatie vorderingen	-65,5	382,9
- mutatie kortlopende schulden	-192,2	-358,2
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	<u>-213,1</u>	<u>82,7</u>
Financiële baten (ontvangst)	11,3	-0,5
Financiële lasten (afdracht)	-0,7	0,0
Belasting resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening (afdracht)	-12,0	-12,0
	<u>-1,4</u>	<u>-12,5</u>
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten</i>	<u>-214,5</u>	<u>70,2</u>
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>		
Investerings in vaste activa	<u>-1,8</u>	<u>-1,2</u>
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>	<u>-1,8</u>	<u>-1,2</u>
<i>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>		
Betaald dividend	<u>-36,0</u>	<u>-36,0</u>
<i>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>	<u>-36,0</u>	<u>-36,0</u>
<i>Mutatie liquide middelen</i>	<u>-252,3</u>	<u>33,0</u>
	=====	=====
Liquide middelen ultimo jaar	111,1	363,4
Liquide middelen ultimo vorig jaar	<u>363,4</u>	<u>330,4</u>
<i>Mutatie liquide middelen</i>	<u>-252,3</u>	<u>33,0</u>
	=====	=====

Toelichting behorende tot de jaarrekening

Algemene gegevens

GasTerra B.V. te Groningen.
KvK nummer 02089290

1. Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Algemeen

GasTerra B.V. is een internationaal opererende gashandelonderneming en is gevestigd aan de Stationsweg 1 te Groningen. De onderneming heeft (en haar rechtsvoorgangers hebben) meer dan 50 jaar ervaring en beschikt over een goede marktpositie. GasTerra bedient een deel van de Nederlandse en Europese gasmarkt.

De jaarrekening is opgesteld volgens de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Tenzij anders vermeld, vindt de waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat plaats op basis van historische kosten.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de onderneming zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de winst- en verliesrekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en/of betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

De opbrengsten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Opbrengsten worden verantwoord indien alle belangrijke risico's met betrekking tot de levering zijn overgedragen aan de tegenpartij. De kosten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen van waardering en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. (Voorzienbare) verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden en wordt voldaan aan de voorwaarden voor het opnemen van voorzieningen.

De renteresultaten (positief en negatief) op de uitgezette liquide middelen worden onder Financiële baten verantwoord.

Continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Schattingen en onzekerheden

Voor het opmaken van deze jaarrekening zijn beoordelingen, schattingen en aannames gemaakt die de verantwoorde bedragen beïnvloeden. Dit betreft in het bijzonder de netto-omzet en de kostprijs van de omzet (waaronder transportkosten). De beoordelingen, schattingen en aannames die zijn gemaakt, zijn gebaseerd op marktgegevens, kennis en ervaring en andere factoren die onder de gegeven omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en

onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft. Eventuele bijzonderheden ten aanzien van schattingen en beoordelingen worden indien van belang hierna opgenomen bij de toelichtingen op de balans en de winst- en verliesrekening. Als gevolg van de overeenkomst tussen de aandeelhouders van GasTerra, zoals toegelicht onder de niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen, hebben de afwijkingen van deze schattingen geen effect op het resultaat.

Transacties in vreemde valuta

Transacties luidend in vreemde valuta worden omgerekend tegen de geldende wisselkoers op de transactiedatum.

Liquide middelen, vorderingen op handelsdebiteuren en kortlopende schulden in vreemde valuta worden per balansdatum omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers.

De door omrekening optredende valutakoersverschillen op gasexport en gasimport worden toegerekend aan gasinkopen. De overige valutakoersverschillen worden verantwoord onder de financiële baten en lasten.

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de historische aanschaffingsprijs of vervaardigingsprijs verminderd met lineaire afschrijvingen gedurende de economische levensduur van de activa.

Immateriële vaste activa die op balansdatum nog niet zijn opgeleverd worden verantwoord onder de categorie immateriële vaste activa in uitvoering. Na de ingebruikname worden de betreffende activa gerubriceerd onder de categorie immateriële vaste activa.

De gehanteerde afschrijvingstermijn van de immateriële vaste activa is 5 jaar. Over de immateriële vaste activa in uitvoering wordt niet afgeschreven.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de historische aanschaffingsprijs of vervaardigingsprijs verminderd met lineaire afschrijvingen gedurende de economische levensduur van de activa.

Materiële vaste activa die op balansdatum nog niet zijn opgeleverd worden verantwoord onder de categorie materiële vaste activa in uitvoering. Na de ingebruikname worden de betreffende activa gerubriceerd onder de categorie materiële vaste activa.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen van de materiële vaste activa zijn 5 of 10 jaar. Over de materiële vaste activa in uitvoering wordt niet afgeschreven.

Bijzondere waardeverminderingen

Jaarlijks wordt op balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat de boekwaarde van een vast actief (een materieel of immaterieel vast actief) boven de realiseerbare waarde (de hoogste van de bedrijfswaarde en de opbrengstwaarde) ligt. In dat geval wordt overgegaan tot een analyse ter identificatie van een mogelijk benodigde bijzondere waardevermindering ("impairment").

Wanneer de realiseerbare waarde van een actief lager is dan de boekwaarde, wordt de boekwaarde afgeboekt tot de realiseerbare waarde. Een bijzondere waardevermindering wordt, eventueel ten dele, teruggedraaid bij een wijziging in de schatting die van belang is voor de bepaling van de realiseerbare waarde. Bijzondere waardeverminderingen worden onder de algemene beheerskosten verantwoord.

Vlottende activa

Vorderingen

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs rekening houdend met oninbaarheid. Onder de debiteuren zijn tevens de nog niet gefactureerde verkopen opgenomen.

Pensioenen

GasTerra is samen met N.V. Nederlandse Gasunie aangesloten bij de Stichting Pensioenfonds Gasunie. De medewerkers van GasTerra hebben een pensioenregeling die hier is ondergebracht.

De pensioenregeling wordt volgens de Pensioenwet gekarakteriseerd als een uitkeringsovereenkomst. De premievaststelling is niet afhankelijk van de dekkingsgraad. De belangrijkste afspraak die is opgenomen in deze uitvoeringsovereenkomst is dat de premie 22,6% bedraagt over de pensioengrondslag. GasTerra kan niet verplicht worden tot betaling van een hogere bijdrage en evenmin de bijdrage op een lager niveau vaststellen.

De pensioenopbouw in een voorwaardelijk middelloonsysteem is gemaximeerd op 1,875% per jaar over de gemiddelde pensioengrondslag en het maximaal pensioengevend salaris.

Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, waarbij de baten en lasten uit hoofde van amortisatie volgens de effectieve-rentemethode worden verantwoord in de winst- en verliesrekening. De eerste waardering vindt plaats tegen reële waarde waarbij de transactiekosten die direct toerekenbaar zijn aan de verwerving in de waardering worden opgenomen. Dit betreft schulden met een looptijd van maximaal een jaar.

Onder de crediteuren zijn tevens de nog niet gefactureerde inkopen opgenomen. Van klanten ontvangen bedragen wegens minderafname van gas onder 'take-or-pay' overeenkomsten worden als leveringsverplichting opgenomen onder de kortlopende schulden. Ook door klanten betaalde voorschotfacturen zijn onderdeel van de kortlopende schulden. De leveringsverplichting uit hoofde van het ontvangen gas in de storage service is eveneens opgenomen onder de kortlopende schulden.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten vorderingen, liquide middelen en kortlopende schulden.

Financiële instrumenten omvatten tevens in contracten besloten afgeleide financiële instrumenten (derivaten). Deze worden door de onderneming gescheiden van het basiscontract en apart verantwoord indien:

- de economische kenmerken en risico's van het basiscontract en het daarin besloten derivaat niet nauw verwant zijn; en
- een apart instrument met dezelfde voorwaarden als het in het contract besloten derivaat aan de definitie van een derivaat zou voldoen; en
- het gecombineerde instrument niet wordt gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening.

In contracten besloten (afgeleide) financiële instrumenten die niet worden gescheiden van het basiscontract, omdat niet aan de hiervoor genoemde voorwaarden is voldaan, worden verwerkt in overeenstemming met het basiscontract.

Afgeleide financiële instrumenten, die worden gescheiden van het basiscontract, worden gewaardeerd tegen de laagste van de kostprijs en lagere marktwaarde.

GasTerra sluit in het kader van zijn bedrijfsuitvoering gasinkoopcontracten en gasverkoopcontracten af. Deze contracten worden afgesloten voor daadwerkelijke fysieke levering en ontvangst van gas in overeenstemming met de verwachte in- of verkopen of gebruiksbehoeften van de onderneming en vallen daarom buiten de reikwijdte van RJ 290.

Gasverkoop en gasinkoop

De prijsstelling van aardgas aan zowel verkoop- als inkoopzijde wordt in belangrijke mate beïnvloed door de ontwikkelingen van de prijzen van aardgas alsmede door de prijzen van andere energiedragers.

De aandeelhouders van GasTerra hebben een overeenkomst gesloten betrekking hebbende op de door GasTerra te behalen winst na belasting. Op grond daarvan wordt de prijs van het gedurende het jaar door de Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (NAM) aan GasTerra verkochte Gronings aardgas zodanig vastgesteld, dat voor GasTerra de door aandeelhouders voor dat jaar vastgestelde winst na belasting overblijft.

Netto-omzet

Netto-omzet wordt opgesplitst in gasverkoop en overige netto-omzet.

Onder gasverkoop worden verantwoord de opbrengsten uit de levering van gas en de opbrengsten uit de daarbij geleverde diensten, na aftrek van over de omzet geheven belastingen. Diensten, die betrekking hebben op het beschikbaar stellen van transportcapaciteit en flexibiliteit, staan los van het daadwerkelijk gebruik. Zij worden geacht te zijn geleverd, indien de dienst ter beschikking heeft gestaan aan de klant gedurende het overeengekomen tijdvak.

Onder overige netto-omzet worden hoofdzakelijk verantwoord de opbrengsten uit levering van diensten aan derden. Deze opbrengsten betreffen met name flexibiliteitsdiensten.

De opbrengsten worden verantwoord in de verslagperiode waarin de levering van het gas en de diensten hebben plaatsgevonden.

Kostprijs van de omzet

Onder kostprijs van de omzet worden hoofdzakelijk verantwoord de kosten van inkoop van gas en de daarbij geleverde diensten, de transportkosten en de kosten die verband houden met de ondergrondse gasopslag.

Algemene beheerskosten

De kosten worden bepaald op historische basis, met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen voor de waardering en worden toegerekend aan de verslagperiode waarop ze betrekking hebben. Verliezen worden in aanmerking genomen in de verslagperiode waarin zij voorzienbaar zijn. GasTerra kent geen specifieke verkoopkosten.

Uitkomst der financiële baten en lasten

Hieronder worden baten en lasten verband houdende met de uitgezette liquide middelen en financiering verantwoord.

Vennootschapsbelasting

Het in de winst- en verliesrekening op te nemen bedrag aan vennootschapsbelasting wordt berekend uitgaande van het volgens deze rekening bepaalde resultaat, met inachtneming van de geldende fiscale bepalingen en tarieven.

Kasstroomoverzicht

In dit overzicht komen de gegenereerde kasstromen tot uitdrukking. Het kasstroomoverzicht is opgesteld op basis van de indirecte methode uitgaande van het netto-omzetresultaat in de winst- en verliesrekening.

2. Nadere toelichting op de balans

Immateriële vaste activa (1)

in miljoenen euro's

	Immateriële vaste activa	Immateriële vaste activa in uitvoering	Totaal 2017	Totaal 2016
Stand per 1 januari:				
Aanschafwaarde	57,5	0,3	57,8	56,8
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-44,0	0,0	-44,0	-35,8
Boekwaarde	13,5	0,3	13,8	21,0
Mutaties in de boekwaarde:				
Investerings	0,2	1,2	1,4	1,0
In gebruik name	0,1	-0,1	0,0	0,1
Afschrijvingen	-5,9	0,0	-5,9	-8,3
Desinvestering	0,0	0,0	0,0	-
Boekwaarde 31 december:	7,9	1,4	9,3	13,8
	===	===	===	===
Stand per 31 december:				
Aanschafwaarde	57,7	1,4	59,1	57,8
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-49,8	0,0	-49,8	-44,0
Boekwaarde	7,9	1,4	9,3	13,8
	===	===	===	===

De immateriële vaste activa bestaan hoofdzakelijk uit geactiveerde kosten van zelf ontwikkelde software ter ondersteuning van bedrijfsprocessen.

Materiële vaste activa (2)

in miljoenen euro's

	Materiële vaste activa	Materiële vaste activa in uitvoering	Totaal 2017	Totaal 2016
Stand per 1 januari:				
Aanschafwaarde	10,9	0,1	11,0	11,6
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-6,3	0,0	-6,3	-5,8
Boekwaarde	4,6	0,1	4,7	5,8
Mutaties in de boekwaarde:				
Investerings	0,0	0,4	0,4	0,2
In gebruik name	0,0	0,0	0,0	-0,1
Afschrijvingen	-1,2	0,0	-1,2	-1,2
Desinvestering	-0,1	0,0	-0,1	-
Boekwaarde 31 december:	3,3	0,5	3,8	4,7
	===	===	===	===
Stand per 31 december:				
Aanschafwaarde	9,8	0,5	10,3	11,0
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-6,5	0,0	-6,5	-6,3
Boekwaarde	3,3	0,5	3,8	4,7
	===	===	===	===

De materiële vaste activa bestaan hoofdzakelijk uit bedrijfsinventaris en computerbenodigdheden.

De materiële vaste activa wordt geclassificeerd als andere vaste bedrijfsmiddelen.

Vorderingen (3)

in miljoenen euro's

	31 dec. 2017	31 dec. 2016
Debiteuren	1.407,1	1.110,4
Belastingen	0,0	1,0
Vorderingen op aandeelhouders *)	108,0	200,0
Overige vorderingen *)	163,1	301,3
Totaal	1.678,2	1.612,7
	=====	=====

*) Dit betreffen voornamelijk uitgezette deposito's in het kader van een in 2014 afgesloten Deposit & Loan Agreement met NAM B.V. en met EBN B.V. Deze deposito's hebben een looptijd van maximaal drie maanden. Door een goede interne afstemming tussen de betaal- en ontvangstdata van (een relatief beperkt aantal) gasinkoop- respectievelijk gasverkoopfacturen resulteren de kasstromen in een positieve liquiditeitspositie en is er de afgelopen jaren geen sprake geweest van externe financiering.

Geen van de vorderingen heeft een looptijd langer dan een jaar.

Per balansdatum wordt een voorziening voor oninbaarheid ad € 1,1 miljoen (2016: € 1,1 miljoen) aangehouden.

Liquide middelen (4)**31 dec. 2017**

31 dec. 2016

in miljoenen euro's

Deposito's	108,7	345,0
Overige liquide middelen	2,4	18,4
Totaal	111,1	363,4
	=====	=====

Eigen vermogen (5)*Geplaatst kapitaal*

Het maatschappelijk en geplaatste kapitaal bedraagt in 2016 en in 2017 € 180 miljoen en is verdeeld in 40.000 aandelen van elk € 4.500 nominaal. Het geplaatste kapitaal, dat volledig is volgestort, is als volgt verdeeld:

EBN B.V.	40%
Esso Nederland B.V.	25%
Shell Nederland B.V.	25%
Staat der Nederlanden	10%

*Onverdeeld resultaat**in miljoenen euro's*

Saldo per 1 januari 2017	36,0
Bestemming van het resultaat van het boekjaar 2016 overeenkomstig het besluit van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders	-/-36,0
Onverdeeld resultaat van het boekjaar 2017	36,0
Saldo per 31 december 2017	36,0

Voorstel winstbestemming

De Bestuurder stelt voor om de netto winst over 2017 ad € 36,0 miljoen geheel aan de aandeelhouders uit te keren.

Kortlopende schulden (6)**31 dec. 2017**

31 dec. 2016

in miljoenen euro's

Crediteuren gasinkoop	1.334,4	1.276,1
Schulden aan aandeelhouders	104,8	112,7
Overige handelscrediteuren	7,9	121,3
Belastingen en premies sociale verzekeringen	9,1	2,4
Vooruit ontvangen bedragen	128,4	263,7
Overlopende passiva	1,8	2,4
Totaal	1.586,4	1.778,6
	=====	=====

Financiële instrumenten

Algemeen

De onderneming maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van financiële instrumenten die de onderneming blootstelt aan marktrisico, waaronder valutarisico en renterisico en aan kredietrisico en liquiditeitsrisico.

In 2017 (en 2016) zijn geen valutatermijncontracten en gasprijsswaps afgesloten.

Kredietrisico

Het kredietrisico beperkt zich tot de vorderingen en liquide middelen en bestaat uit het verlies dat zou ontstaan indien klanten of tegenpartijen in gebreke zouden blijven en hun contractuele verplichtingen niet zouden nakomen. De onderneming heeft richtlijnen opgesteld waaraan klanten of tegenpartijen moeten voldoen. Deze richtlijnen beperken het risico verbonden aan mogelijke kredietconcentraties en marktrisico's. Ultimo 2017 is geen sprake van een bijzonder kredietrisico als gevolg van kredietconcentraties. Indien klanten of tegenpartijen niet aan deze richtlijnen voldoen worden nadere zekerheden gevraagd zoals bankgaranties. De onderneming loopt hierdoor geen belangrijk kredietrisico ten aanzien van een enkele individuele klant of tegenpartij. Met de meeste klanten en tegenpartijen zijn langdurige relaties opgebouwd. Zij hebben in 2017 aan hun betalingsverplichtingen voldaan.

Renterisico

Het renterisico is beperkt tot eventuele veranderingen in de marktwaarde van uitgegeven gelden. De onderneming heeft als beleid om geen afgeleide financiële instrumenten te gebruiken om (tussentijdse) rentefluctuaties te beheersen. Gelet op de korte looptijd van deposito's is het renterisico gedurende 2017 niet meer dan € 0,1 mln. geweest (2016: € 0,1 mln.).

Liquiditeitsrisico

De onderneming bewaakt de liquiditeitspositie door middel van liquiditeitsprognoses. Het management ziet erop toe dat voor de onderneming steeds voldoende liquiditeiten beschikbaar zijn om aan de verplichtingen te kunnen voldoen.

Valutarisico

De valutarisico's van GasTerra zijn zeer beperkt en worden daarom niet afgedekt. Alle valuatransacties vinden op de spotmarkt plaats.

Marktwaaarde

De marktwaaarde van de meeste in de balans verantwoorde financiële instrumenten, waaronder vorderingen, liquide middelen en kortlopende schulden, benadert de boekwaarde ervan als gevolg van de korte looptijden.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Inkoop-, levering-, gasopslag- en transportverplichtingen

GasTerra heeft meerjarige inkoop-, levering-, gasopslag en transportverplichtingen uit hoofde van gasinkoop-, gasverkoop-, gasopslag- en transportovereenkomsten. De gasinkoop- en gasverkooprijzen zijn in belangrijke mate afhankelijk van toekomstige prijzen van aardgas, alsmede van de toekomstige marktprijzen van andere energiedragers. De in de lopende contracten begrepen afgescheiden embedded derivaten vertegenwoordigen een positieve waarde van € 3,5 mln. (2016: positieve waarde van € 17,9 mln.).

Daarnaast is GasTerra langlopende verplichtingen aangegaan voor met name kantoorhuur en ICT-dienstverlening. De financiële gevolgen daarvan zijn van beperkte betekenis voor de beoordeling van de financiële positie ultimo boekjaar.

Ten behoeve van GasTerra zijn door derden voor € 1.338,3 miljoen bankgaranties (2016: € 1.066,1 miljoen) afgegeven. Door GasTerra zijn aan derden voor € 0,0 miljoen bankgaranties afgegeven (2016: € 18,2 miljoen).

De leveringsverplichtingen worden afgedekt door meerjarige inkoopovereenkomsten, waaronder de overeenkomst voor het laagcalorische Groningengas. Het tijdelijke verschil tussen leveringsverplichtingen en de import- en nationale inkoopverplichtingen wordt door GasTerra met name kortlopend ingekocht of verkocht op liquide handelsplaatsen.

De aandeelhouders van GasTerra hebben een overeenkomst gesloten betrekking hebbende op de door GasTerra te behalen winst na belasting. Op grond daarvan wordt de prijs van het gedurende het jaar door de Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (NAM) aan GasTerra verkochte Gronings aardgas zodanig vastgesteld, dat voor GasTerra de door aandeelhouders voor dat jaar vastgestelde winst van € 36 miljoen na belasting overblijft. Als gevolg van de toepassing van de bovenstaande overeenkomst wordt geen toelichting omtrent individuele gasinkoop- en verkoopcontracten opgenomen.

De verplichtingen en rechten van meerjarige gasinkoop-, gasverkoop-, gasopslag en transportovereenkomsten zijn niet gepassiveerd en geactiveerd.

Meerjarige gasinkoop- en gasverkoopovereenkomsten bevatten veelal heronderhandelingsclausules om gedurende de looptijd van de overeenkomst onder bepaalde voorwaarden de contractcondities te herzien. GasTerra is ten aanzien van meerdere meerjarige gasinkoop- en gasverkoopovereenkomsten in reguliere heronderhandeling met de desbetreffende tegenpartijen (zie bladzijde 20). Het is niet mogelijk om een betrouwbare schatting van de uitkomsten van deze heronderhandelingen of hiermee verband houdende arbitrageprocedures te maken.

3. Nadere toelichting op de winst- en verliesrekening

Netto-omzet (7)	2017	2016
<i>in miljoenen euro's</i>		
Gasverkoop	9.556,6	9.804,9
Overige netto-omzet	44,7	59,9
Totaal	9.601,3	9.864,8
	=====	=====

In onderstaand overzicht is per regio de gasverkoop weergegeven.

	2017	2016
Nederland	3.923,7	3.554,7
Overig Europa	5.632,9	6.250,2
Totaal	9.556,6	9.804,9
	=====	=====

De volumes zijn in 2017 ten opzichte van 2016 met 11,4 procent gedaald van 63,9 miljard m³ tot 56,6 miljard m³. De gemiddelde opbrengstprijis bedraagt 16,9 cent/m³ (15,3 cent/m³ in 2016) ¹.

Kostprijs van de omzet (8)	2017	2016
<i>in miljoenen euro's</i>		
Gasinkoop	9.227,4	9.263,4
Transportkosten	286,7	500,5
Totaal	9.514,1	9.763,90
	=====	=====

De gemiddelde inkoopprijs bedraagt 16,3 cent/m³ (14,5 cent/m³ in 2016²). Onder de gasinkoopkosten zijn mede inbegrepen de kosten verband houdende met de ondergrondse gasopslag¹.

De valutakoersverschillen die in de winst-en-verliesrekening onder de kostprijs omzet zijn verwerkt, bedragen € 0,3 miljoen koersverlies (2016: € 12 miljoen koersverlies).

¹ met m³ wordt bedoeld gas met calorische waarde van 35,16912 MJ

² In deze jaarrekening wordt een andere wijze van berekenen van de gemiddelde inkoopprijs ten opzichte van 2016 gehanteerd. Het vergelijkende cijfer voor 2016 is overeenkomstig deze nieuwe wijze aangepast

Algemene beheerskosten (9)	2017	2016
<i>in miljoenen euro's</i>		
Salarissen	14,9	15,9
Sociale lasten	1,5	1,6
Pensioenlasten	3,2	3,3
Kosten uitbesteed werk en andere externe kosten	14,0	11,0
Afschrijvingskosten en waardeverminderingen	7,2	9,5
Overige	9,0	11,1
Totaal	49,8	52,4
	=====	=====

Uitkomst der financiële baten en lasten (10)	2017	2016
<i>in miljoenen euro's</i>		
Ontvangen interest 1)	11,3	-0,5
Financiële baten	11,3	-0,5
Interestlasten	-0,7	0,0
Financieringskosten	-	-
Financiële lasten	-0,7	0,0
Saldo	10,6	-0,5
	=====	=====

1) De ontvangen interest 2017 is inclusief de rentebaten a.g.v. heronderhandelingen.

Belasting resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening (11)

De effectieve belastingdruk bedraagt voor 2017 25,0 procent (2016: 25,0 procent).

Transacties met verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer GasTerra transacties verricht met zijn bestuurders, zijn leidinggevende functionarissen, zijn directe aandeelhouders of met directe aandeelhouders verbonden partijen.

Transacties tussen GasTerra en de verbonden partijen worden op basis van marktconforme voorwaarden afgehandeld. Voor het gedurende het jaar door GasTerra ingekochte Gronings aardgas geldt de prijsvaststelling resulterend in de door aandeelhouders vastgestelde winst.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na de balansdatum met belangrijke financiële gevolgen voor GasTerra.

Aantal werknemers

Het aantal werknemers in fulltime-equivalenten ultimo 2017 bedraagt 152,4 (2016: 165*). Het gemiddeld aantal werknemers in fulltime-equivalenten gedurende het boekjaar bedraagt 157 (2016: 168*).

**In dit jaarverslag wordt een andere wijze van bepalen aantallen ten opzichte van 2016 gehanteerd. Medewerkers van GasTerra die bij andere organisaties zijn gedetacheerd worden nu ook meegeteld. De vergelijkende cijfers voor 2016 zijn overeenkomstig deze nieuwe definitie aangepast.*

Honoraria van de accountant

In het boekjaar zijn de volgende honoraria van EY ten laste gebracht van de vennootschap, een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382a Burgerlijk Wetboek. Basis is de totale honoraria voor het onderzoek van de jaarrekening over het boekjaar waarop de jaarrekening betrekking heeft (RJ 390.301a).

Honoraria van de accountant	Ernst & Young Accountants LLP	Ernst & Young Accountants LLP
<i>in euro's</i>	2017	2016
Controle van de jaarrekening	€ 206.000	€ 215.000
Andere controle-opdrachten	€ 40.000	€ 40.000
	€ 246.000	€ 255.000
	=====	=====

Bezoldiging van de bestuurder en (gewezen) commissarissen

Het beloningsbeleid van GasTerra voor bestuurders van de vennootschap is erop gericht om managers die leiding geven aan een grote onderneming te motiveren en te behouden en hen te belonen op basis van hun prestatie. Voor de commissarissen van de vennootschap geldt een terughoudend bezoldigingsbeleid.

Bestuurders van de vennootschap

De bezoldiging van de bestuurders van de vennootschap, R. van Rede en A.J. Krist², luidt als volgt:

Bezoldiging van de bestuurders	2017	2016
<i>in euro's</i>		
Periodieke beloningen (exclusief werkgeversdeel sociale lasten)**	€ 239.643	€ 435.883
Werkgeversdeel sociale lasten	€ 7.113	€ 9.291
Doorbelaaste kosten R. van Rede	€ 86.899	-
Periodieke beloningen (inclusief werkgeversdeel sociale lasten)	€ 333.655	€ 445.174
Variabele beloning*	€ 35.444	€ 66.872
Werkgeversdeel pensioenpremie **	€ 19.093	€ 22.600
Bezoldiging	€ 388.192	€ 534.646
	=====	=====

**Bovengenoemde variabele beloning is gebaseerd op het bereiken van de afgesproken doelstellingen gedurende het verslagjaar (A. Krist).*

***De compensatie Werkgeversdeel pensioenpremie boven het fiscaal maximum (€ 103.317 in 2017) is met*

² Mevrouw A.J. Krist is vanaf 1 april 2017 werkzaam als bestuurder van de vennootschap. Deze functie werd vooraf tussen 1 januari 2017 en 31 maart 2017 tijdelijk waargenomen door de heer R. van Rede.

ingang van 2017 onderdeel van de Periodieke beloningen. De vergelijkende cijfers 2016 zijn hiervoor aangepast.

GasTerra heeft een verzekering die bestuurders en commissarissen dekking biedt bij aansprakelijkheid.

Commissarissen van de vennootschap

De bezoldiging van de (gewezen) leden van de Raad van Commissarissen over het boekjaar 2017 bedraagt in totaal € 53.773 (2016: € 57.517).

Bestuurder

drs. A.J. Krist, Chief Executive Officer

Raad van Commissarissen

ir. B.C. Fortuyn

mr. A.F. Gaastra

ir. J.W. van Hoogstraten

drs. R.M. de Jong

drs. R.G. de Jongh

mr. drs. T.W. Langejan

ir. J.M.W.E. van Loon

ir. F.A.E. Schittecatte

Groningen, 22 februari 2018

Overige gegevens

Statutaire bepaling inzake resultaatbestemming

Ingevolge artikel 24 van de statuten van GasTerra staat de winst ter beschikking van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, met inachtneming van de bepaling dat van de voor uitkering beschikbare winst zodanige bedragen worden gereserveerd als de Raad van Commissarissen bepaalt.

Gecombineerde controleverklaring en assurance-rapport van de onafhankelijke accountant

De verklaring en het assurance-rapport zijn opgenomen in de gedeponeerde versie van ons jaarverslag 2017 zoals vastgesteld op 22 februari 2018. Deze officiële versie is te downloaden via:

<https://jaarverslag2017.gasterra.nl/downloaden-als-pdf>

GRI Index

GRI Content Index – GRI 101: Foundation 2016 – Core Level

GRI Standard	Nummer	Beschrijving	Verwijzing
GRI 102	102-01	Naam van de organisatie	GasTerra
General Disclosures 2016	102-02	Activiteiten, merken, producten en diensten	GasTerra
	102-03	Locatie van het hoofdkantoor	GasTerra
	102-04	Landen waarin de organisatie actief is	GasTerra
	102-05	Eigendomstructuur en bestuursvorm	Governance
	102-06	Afzetmarkten (geografische verdeling, sectoren die worden bediend en soorten klanten/begunstigden).	GasTerra en Materiële onderwerpen
	102-07	Omvang van de organisatie	Bijlagen/overige informatie
	102-08	Informatie over medewerkers	Bijlage/overige informatie
	102-09	Beschrijving van de toeleveringsketen van de organisatie	GasTerra
	102-10	Significante wijzigingen in de omvang van de organisatie en de toeleveringsketen van de organisatie	Bijlagen/overige informatie
	102-11	Uitleg over de toepassing van het voorzorgsprincipe	Governance
	102-12	Extern ontwikkelde economische, milieu gerelateerde en sociale handvesten, principes of andere initiatieven die door de organisatie worden onderschreven.	GasTerra
	102-13	Lidmaatschappen van verenigingen (zoals brancheverenigingen) en nationale en internationale belangenorganisaties.	Bijlagen/overige informatie
	102-14	Een verklaring van de hoogste beslissingsbevoegde van de organisatie	Voorwoord
	102-16	Een beschrijving van de in de organisatie gehanteerde standaarden en normen en de gedragscode.	Bijlagen/overige informatie
	102-18	Governancestructuur	Governance
	102-40	Lijst met stakeholdergroepen	GasTerra en Bijlagen/overige informatie

102-41	Aantal werknemers dat onder een collectieve arbeidsovereenkomst valt	Bijlagen/overige informatie
102-42	Basis voor inventarisatie en selectie van belanghebbenden die moeten worden betrokken	Bijlagen/overige informatie
102-43	Benadering voor het betrekken van belanghebbenden	Bijlagen/overige informatie
102-44	De belangrijkste onderwerpen en vraagstukken die uit het overleg met belanghebbenden naar voren zijn gekomen	GasTerra en Bijlagen/overige informatie
102-45	Overzicht van alle ondernemingen die in de geconsolideerde jaarrekening of vergelijkbare stukken zijn opgenomen Proces voor het bepalen van de inhoud en specifieke afbakening van het verslag en uitleg van de door de organisatie gehanteerde uitgangspunten voor het bepalen van de inhoud van het verslag.	Jaarrekening
102-46		Bijlagen/overige informatie
102-47	Overzicht van materiële onderwerpen	GasTerra
102-48	Gevolgen van een eventuele herformulering van informatie die in een eerder verslag is verstrekt en de redenen voor deze herformulering.	Bijlagen/overige informatie
102-49	Significante veranderingen ten opzichte van vorige verslagperiodes ten aanzien van reikwijdte en afbakening.	Bijlagen/overige informatie
102-50	Verslagperiode waarop de verstrekte informatie betrekking heeft	Bijlagen/overige informatie
102-51	Datum van het meest recente vorige verslag	Bijlagen/overige informatie
102-52	Verslaggevingscyclus	Bijlagen/overige informatie
102-53	Contactpersoon voor vragen over het verslag	Contact
102-54	De gekozen optie om te rapporteren in overeenstemming met GRI Standards	Bijlagen/overige informatie
102-55	GRI content index	GRI Index
102-56	Beleid en huidige praktijk met betrekking tot het verkrijgen van externe assurance over het verslag	Governance, Jaarrekening, bijlagen/overige informatie

Materiële onderwerpen

Overzicht van materiële onderwerpen in het rapport zoals gerapporteerd onder disclosure 102-47

GRI Standard	Nummer	Beschrijving	Verwijzing
Contractuele verplichting			
GRI 103 Managementbenadering	103-1	Toelichting op en afbakening van het materieel onderwerp	In dialoog met onze omgeving Materiële onderwerpen
	103-2	Vermeld hoe de organisatie omgaat met het materiële onderwerp en de impact ervan	"
	103-3	Evaluatie van de managementbenadering	"
GRI 200 Economic	201-1	Directe economische waarde gegenereerd en gedistribueerd	"
Economische prestatie			
GRI 103 Managementbenadering	103-1	Toelichting op en afbakening van het materieel onderwerp	In dialoog met onze omgeving Materiële onderwerpen
	103-2	Vermeld hoe de organisatie omgaat met het materiële onderwerp en de impact ervan	"
	103-3	Evaluatie van de managementbenadering	"
GRI 200 Economic	201-1	Directe economische waarde gegenereerd en gedistribueerd	"
Draagvlak voor werkzaamheden			
GRI 103 Managementbenadering	103-1	Toelichting op en afbakening van het materieel onderwerp	In dialoog met onze omgeving Materiële onderwerpen
	103-2	Vermeld hoe de organisatie omgaat met het materiële onderwerp en de impact ervan	"
	103-3	Evaluatie van de managementbenadering	"
GRI 200 Economic Duurzame inzetbaarheid	203-2	Indirecte economische impact	"

GRI 103 Managementbenadering	103-1	Toelichting op en afbakening van het materieel onderwerp	In dialoog met onze omgeving
			Materiële onderwerpen
	103-2	Vermeld hoe de organisatie omgaat met het materiële onderwerp en de impact ervan	"
	103-3	Evaluatie van de managementbenadering	"
GRI 400 Social Duurzame energievoorziening	401	Werkgelegenheid	"
GRI 103 Managementbenadering	103-1	Toelichting op en afbakening van het materieel onderwerp	In dialoog met onze omgeving
			Materiële onderwerpen
	103-2	Vermeld hoe de organisatie omgaat met het materiële onderwerp en de impact ervan	"
	103-3	Evaluatie van de managementbenadering	"
GRI 200 Economic	203-2	Indirecte economische impact	"

Begrippenlijst

ACM

Autoriteit Consument & Markt. Nederlands toezichthouder die marktregels handhaaft en zorgt voor een goede en eerlijke marktwerking.

Balanceren

Het in evenwicht houden van de gasstromen in het gastransportnet.

Biogas

Biogas is een gasmengsel dat ontstaat als gevolg van biologische enzymatische processen. De hoofdbestanddelen van biogas zijn methaan en koolstofdioxide.

CCS

Carbon Capture and Storage, het ondergronds opslaan van CO₂.

CNG

Compressed Natural Gas, aardgas dat na compressie geschikt is gemaakt om te worden gebruikt als motorbrandstof.

CO₂

CO₂ is een scheikundige afkorting voor koolstofdioxide. CO₂ is een broeikasgas dat warmte in de atmosfeer vasthoudt waardoor de temperatuur van de aarde stijgt (het broeikaseffect).

CO₂ komt vrij bij de verbranding van biomassa zoals hout en plantenafval en fossiele brandstoffen: olie, gas en kolen. Bij de verbranding van aardgas komt veel minder CO₂ vrij dan bij de verbranding van olie en kolen: 30 procent minder CO₂ vrij ten opzichte van olie; en zelfs 50 procent minder CO₂ ten opzichte van steenkool.

G-gas

Groningen-gas, aardgas dat uit het grote Nederlandse gasveld in de provincie Groningen wordt gewonnen. G-gas is een laagcalorisch gas (L-gas).

Gasjaar

Een gasjaar loopt van 1 oktober tot 1 oktober.

Gaspool

Virtuele handelsplaats voor gas in Duitsland.

Governance

De wijze van bestuur en toezicht.

GRI

Global Reporting Initiative, wereldwijde richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving.

Groen gas

Biogas met de kwaliteit en de verbrandingseigenschappen van aardgas.

Groningen-productieplafond

Door de overheid ingestelde beperking voor de winning van aardgas uit het Groningenveld. NAM is verantwoordelijk voor de uitvoering.

H-gas

Hoogcalorisch aardgas, ofwel gas met een hoge calorische waarde. Dit gas bevat relatief veel hogere koolwaterstoffen en bevat daardoor meer energie dan laagcalorisch gas.

Handelsplaatsen

Virtuele handelsmarkten voor gas.

Hernieuwbare gassen

Gasvormige energiedragers van niet-fossiele oorsprong.

Kleineveldenbeleid

Overheidsbeleid gericht op de bevordering van de productie van aardgas uit de kleinere gasvelden in Nederland. Kleine velden zijn andere velden dan het Groningenveld.

L-gas

Laagcalorisch aardgas, ofwel gas met een lage calorische waarde. Groningengas, aardgas dat uit het grote Nederlandse gasveld in de provincie Groningen wordt gewonnen, is laagcalorisch gas.

LNG

Liquefied Natural Gas, ook wel vloeibaar aardgas genoemd.

MiFID

Markets in Financial Instruments Directive, Europese beleggingsrichtlijn om beleggers en de integriteit van de financiële markten te beschermen, om eerlijke, transparante, efficiënte en geïntegreerde financiële marktwerking te bevorderen en om de Europese beurshandel en beleggingsmarkt verder te harmoniseren.

Milieu Plan Industrie (MPI)

Programma dat GasTerra industriële klanten aanbiedt om inzicht te krijgen in het energieverbruik, aangevuld met technische ondersteuning op het gebied van energie-efficiencyverbetering, procesoptimalisatie en verduurzaming.

NBP

National Balancing Point, virtuele handelsplaats voor gas in het Verenigd Koninkrijk.

NCG

NetConnect Germany, virtuele handelsplaats voor gas in Duitsland.

TSO's

Transition System Operators, beheerders van het landelijke transportnet.

TTF

Title Transfer Facility, virtuele handelsmarkt voor gas in Nederland.

	ir. R.E. van Rede Commercieel directeur (CCO)
	ir. B.C. Fortuyn Gedelegeerd Commissaris
	ir. J.W. van Hoogstraten Gedelegeerd Commissaris
	drs. R.G. de Jongh Lid van de Raad van Commissarissen
	ir. J.M.W.E. van Loon Gedelegeerd Commissaris
	drs. M.W.J. de Wilde Voormalig directeur Financiën, Projecten en ICT

	drs. A.J. Krist Statutair directeur (CEO)
	drs. F.F. van Koten Financieel directeur (CFO)
	mr. A.F. Gastra Gedelegeerd Commissaris
	drs. R.M. de Jong Gedelegeerd Commissaris
	mr. drs. T.W. Langejan Lid Raad van Commissarissen
	ir. F.A.E. Schittecatte Lid Raad van Commissarissen
	mr. drs. C.W.M. Dessens Voormalig gedelegeerd Commissaris

drs. A.J. Krist

Statutair directeur (CEO)

Annie Krist (1960) studeerde geografie aan de Rijksuniversiteit in Groningen. Ze begon haar carrière bij N.V. Nederlandse Gasunie in 1987 bij de marketingafdeling. Daarna vervulde zij diverse functies binnen de salesafdeling en gaf zij leiding aan diverse accountmanagementteams. Eind jaren '90 was Annie lid van het Gasunie-team dat verantwoordelijk was voor de commerciële, technische en IT-aanpassingen die het gevolg waren van de liberalisering van de gasmarkt.

In 2005 trad zij toe tot het managementteam van GTS. Van 2008 tot 2011 was zij Directeur Strategie en Deelnemingen. Op 1 juli 2011 werd Annie Krist benoemd als Algemeen Directeur van Gasunie Transport Services.

Van 1 mei 2016 tot 1 april 2017 was zij daarnaast lid van de Executive Board van N.V. Nederlandse Gasunie. Per 1 april 2017 is Annie Krist statutair directeur (CEO) van GasTerra.

Nevenfuncties (onbezoldigd)

- Lid Advisory Board Clingendael International Energy Programme
- Lid Strategische Partnerraad New Energy Coalition
- Lid International Supervisory Board for Executive Education Stichting EDI
- Member Governing Board en Executive Committee Eurogas
- Associate member International Gas Union
- Voorzitter Adviescommissie Groningen Bereikbaar
- Lid Bestuur Stichting ter bevordering van de Ruimtelijke Wetenschappen
- Bestuurslid Energie-Nederland
- Lid Raad van Commissarissen Stichting Kinderopvang Stad Groningen (van bezoldiging wordt afgezien)

ir. R.E. van Rede

Commercieel directeur (CCO)

Robert van Rede (1964) studeerde Petroleum Engineering aan de Technische Universiteit in Delft.

Hij werkte van 1990 tot 1994 bij Petroleum Development Oman. In 1994 begon hij bij de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) waar hij diverse functies bekleedde. Vervolgens werkte hij van 2003 tot 2008 bij het toenmalige Gasunie Trade & Supply als Area Manager Norway/Russia and UK, waarna hij terugkeerde naar de NAM, eerst als Asset Commercial Manager Onshore en vanaf 2010 tevens als Sales Manager. Op 1 oktober 2013 is Robert van Rede toegetreden tot het directieteam van GasTerra als commercieel directeur (CCO).

Nevenfuncties (onbezoldigd)

- Lid Emmalaan Commissie Haren
- Voorzitter Stichting Empower Yourself

drs. F.F. van Koten

Financieel directeur (CFO)

Flip van Koten (1970) studeerde Econometrie aan de Rijksuniversiteit in Groningen. Hij heeft sinds 1994 verschillende commerciële en financiële functies bekleed bij ExxonMobil in Nederland, Engeland, Amerika en Qatar. Van 2007 tot 2011 was hij lid van GasTerra's Raad van Commissarissen en Adviescommissie van Aandeelhouders. Op 1 april 2016 is Flip van Koten aangetreden als Chief Operational Officer. Sinds 1 oktober 2017 is hij financieel directeur van GasTerra (CFO).

Nevenfunctie (onbezoldigd)

- Bestuurslid KVGn
- Member Executive Board Energy Delta Institute
- Lid International Supervisory Board for Executive Education Stichting EDI

ir. B.C. Fortuyn

Gedelegeerd Commissaris

Bernard Fortuyn (april 1954) studeerde Werktuigbouwkunde (afgestudeerd in 1981) aan de Technische Universiteit Delft. Met ingang van 12 februari 2018 is de heer Fortuyn benoemd tot voorzitter van de Raad van Commissarissen en het College van Gedelegeerde Commissarissen.

Na zijn studie vervulde de heer Fortuyn functies bij achtereenvolgens SHV Holdings N.V, Air Liquide en was hij bestuursvoorzitter van N.V. Hoekloos. In 2005 trad hij toe tot de directie van Siemens Nederland N.V. Vanaf 2010 tot aan zijn pensionering medio 2017 was hij als lid van de Raad van Bestuur van Siemens Nederland verantwoordelijk voor alle energie-activiteiten van Siemens in Nederland.

Nevenfuncties

- Voorzitter Raad van Toezicht NEMO Science Museum
- Commissaris Tauw Group B.V.
- Commissaris Hygear B.V.
- Voorzitter Advies- & Evaluatieteam TKI Urban Energy
- Lid van het regieteam Topsector Energie
- Lid Adviesraad Faculteit Lucht- en ruimtevaarttechnologie Technische Universiteit Delft
- Kwartiermaker/Adviseur ECN (part of TNO)

mr. A.F. Gaastra

Gedelegeerd Commissaris

Sandor Gaastra (19 oktober 1962) studeerde Rechten (afgestudeerd in 1986 richting Staats- en Bestuursrecht) aan de Universiteit van Utrecht. Hij is Gedelegeerd Commissaris van GasTerra.

Na zijn studie werkte hij eerst als wetenschappelijk medewerker bij de vakgroep van zijn afstudeerrichting. Vervolgens trad hij in dienst van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, eerst als beleidsmedewerker. Daarna vervulde hij bij datzelfde Ministerie achtereenvolgens de functies van hoofd Bureau Secretaris-Generaal en directeur Personeel, Organisatie en Informatie Rijk. In die laatste functie was hij verantwoordelijk voor het HRM- en Informatiseringsbeleid van de rijksoverheid als geheel. In 2008 werd hij plaatsvervangend directeur-generaal bij het Directoraat-Generaal Openbare Orde en Veiligheid verantwoordelijk voor Politie en Veiligheidsregio's. Dit directoraat ging in 2010 op in het nieuwe Ministerie van Veiligheid en Justitie. Van 2013 tot september 2016 was hij directeur-generaal Politie bij het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Hij was binnen het Ministerie verantwoordelijk voor de goede werking van het politiebestedel als geheel en van de politieorganisatie binnen dat bestel. In september 2016 is hij overgestapt naar het Ministerie van Economische Zaken, waar hij de functie vervult van directeur-generaal Energie, Telecom en Mededinging. In die hoedanigheid is hij verantwoordelijk voor de energietransitie, voor het beleid inzake informatienetwerken en voor mededingings- en consumentenbeleid. Sinds de start van het nieuwe ministerie van EZK is hij ook verantwoordelijk voor het klimaatbeleid.

Nevenfuncties

- Lid Raad van Toezicht Stichting Waardering en Erkenning Politie

ir. J.W. van Hoogstraten

Gedelegeerd Commissaris

Jan Willem van Hoogstraten (14 augustus 1964) studeerde Petroleumwinning (afgestudeerd in 1989) aan de Technische Universiteit Delft. Hij is Gedelegeerd Commissaris van GasTerra.

Na zijn studie Mijnbouw & Petroleumwinning aan de TU Delft is hij begonnen bij Shell waar hij verschillende Well Engineering functies in Schotland, Nigeria, Indonesië en Engeland doorliep. Vervolgens maakte hij de overstap naar Wintershall, waar hij diverse operationele en commerciële managementfuncties vervulde. Bij TAQA Energy was hij initieel als Project Director en vervolgens als Managing Director onder andere verantwoordelijk voor de realisatie van één van Europa's grootste commerciële gasopslagen Bergermeer. Begin 2016 is hij door de minister van Economische Zaken benoemd tot CEO van EBN.

Nevenfuncties

- Lid Adviesraad Clingendael International Energy Programme (CIEP)
- Lid Strategische Adviesraad Energy TNO
- Lid Raad van Toezicht Energy Academy Europe
- Voorzitter Raad van Commissarissen NEXSTEP

drs. R.M. de Jong

Gedelegeerd Commissaris

Rolf de Jong (5 november 1962) studeerde Bedrijfseconomie (afgestudeerd in 1990) aan de Universiteit Amsterdam. Hij is Gedelegeerd Commissaris van GasTerra.

In 1991 trad hij in dienst bij ExxonMobil, en vervulde sindsdien meerdere functies in binnen- en buitenland. Hij was nauw betrokken bij de opsplitsing van Gasunie in de periode 2004-2005. Daarna was hij in de periode 2006-2013 werkzaam in Houston, Texas (USA), onder andere als Manager New Business Development Natural Gas en Manager Planning & Analysis Upstream Ventures. In 2013 werd hij benoemd tot Managing Director ExxonMobil Tanzania in Dar es Salaam. In 2016 werd hij benoemd tot Director Upstream voor Esso Nederland B.V. en ExxonMobil Holding Company Holland LLC.

Nevenfuncties

- Lid Raad van Commissarissen Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (NAM)
- President XTO Netherlands, Ltd.

drs. R.G. de Jongh

Lid van de Raad van Commissarissen

Ruud de Jongh (12 augustus 1961) studeerde Geologie (afgestudeerd in 1987) aan de Universiteit in Utrecht met vervolgens een MBA aan de Henley Business School (1997). Hij is lid van de Raad van Commissarissen van GasTerra.

In 1988 trad hij in dienst van Shell als geoloog, en vervulde sindsdien diverse functies in binnen- en buitenland. Van 1997 tot 2001 was hij werkzaam voor de Shell Production and Development Company in Nigeria. Van 2001 tot 2008 bekleedde hij binnen Shell Gas and Power International de functie van Global LNG Manager en vervolgens die van General Manager Marketing Persian LNG. Van 2010 tot 2016 was hij wederom werkzaam in Nigeria waar hij de Shell belangen in exportgas en LNG behartigde. In 2016 werd hij benoemd tot Vice President Joint Venture Governance Nederland.

Nevenfuncties

- Voorzitter Raad van Commissarissen Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (NAM)
- Voorzitter Supervisory Board NoordzeeWind
- Non-Executive Director Attiki Gas Supply Company (Griekenland)
- Supervisory Board member Energy Delta Institute

mr. drs. T.W. Langejan

Lid Raad van Commissarissen

Theo Langejan (15 juni 1957) studeerde Rechten (afgestudeerd in 1981) aan de Rijksuniversiteit Leiden en Bedrijfskunde (afgestudeerd in 1982) aan de Technische Universiteit Delft. Hij is lid van de Raad van Commissarissen van GasTerra.

In 1983 trad hij in dienst bij het Ministerie van Financiën. Sindsdien heeft hij diverse functies bekleed binnen onder andere het Ministerie van Financiën, het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Tussen 2010 en 2014 was de heer Langejan voorzitter van de Raad van Bestuur van de Nederlandse Zorgautoriteit. Sinds 2015 is de heer Langejan bestuursadviseur bij Twynstra Gudde en sinds 2017 is hij tevens bijzonder bestuursadviseur bij de Pensioenfederatie.

Nevenfuncties

- Lid Raad van Advies Pensioen Bestuur en Management

ir. J.M.W.E. van Loon

Gedelegeerd Commissaris

Marjan van Loon (25 december 1965) studeerde Chemical Engineering (afgestudeerd in 1989) aan de TU Eindhoven. Zij is Gedelegeerd Commissaris van GasTerra.

In 1989 trad ze in dienst bij Shell als chemisch technoloog. Sindsdien heeft ze meerdere functies in binnen- en buitenland bekleed. In de periode 1997-2007 was zij werkzaam in Australië als Technical Manager van de Karratha Gas Plant en in Maleisië als Regional Manager LNG & Gas Processing. In 2007 werd zij benoemd tot Global Manager LNG and Gas Processing en vanaf 2009 was zij Vice President Integrated Gas and LNG. Per 1 januari 2016 is zij benoemd tot president-directeur van Shell Nederland.

Nevenfuncties

- Lid Dagelijks Bestuur VNO-NCW
- Bestuurslid VNPI
- Voorzitter Nederlands Bestuur World Petroleum Congres
- Voorzitter Stichting Christiaan Huygensprijs
- Lid Bestuur Avond van Wetenschap en Maatschappij
- Lid Bestuur Apeldoorn British-Dutch Dialogue Conference
- Lid Adviesraad Clingendael Energy Programme (CIEP)

ir. F.A.E. Schittecatte

Lid Raad van Commissarissen

Filip Schittecatte (26 januari 1978) studeerde elektrotechnisch werktuigbouwkunde (afgestudeerd in 2001) aan de Universiteit Gent met een MBA aan de Vlerick Leuven-Gent Management School (2011). Hij is lid van de Raad van Commissarissen van GasTerra.

Vanaf 2001 bekleedde hij diverse functies bij ExxonMobil, zowel in Upstream als Downstream, onder andere in Londen. In zijn huidige functie als Gas Marketing Manager vertegenwoordigt hij ExxonMobil in het Nederlandse Gasgebouw.

Nevenfuncties

De heer Schittecatte heeft geen nevenfuncties.

drs. M.W.J. de Wilde

Voormalig directeur Financiën, Projecten en ICT

Maurice de Wilde (1971) studeerde bedrijfseconomie aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Na functies bij PricewaterhouseCoopers en Lyondell Chemical, trad hij in 2000 in dienst bij Shell. Hier vervulde hij verschillende functies. Hij was onder meer werkzaam als Finance Manager in Oman en Asset Finance Manager bij de Nederlandse Aardolie Maatschappij. Vanaf 2009 werkte hij als financieel directeur in Gabon.

Van 15 januari 2013 tot 1 oktober 2017 was Maurice de Wilde financieel directeur (CFO) van GasTerra.

Nevenfuncties (onbezoldigd)

- Lid Bestuur en Beleggingscommissie St. Pensioenfonds Gasunie
- Lid Raad van Toezicht Noord Nederlands Toneel
- Lid Kascommissie Noord Nederlandse Golf & Country Club

mr. drs. C.W.M. Dessens

Voormalig gedelegeerd Commissaris

Stan Dessens (30 oktober 1947) studeerde Natuurkunde (afgestudeerd in 1972) en Rechten (afgestudeerd in 1974) aan de Universiteit Leiden. Hij was voorzitter van de Raad van Commissarissen en het College van Gedelegeerde Commissarissen tot 1 oktober 2017.

Vanaf 1974 werkte hij op het Ministerie van Economische Zaken, bij het directoraat-generaal voor Industrie en voor Energie. Van 1988 tot 1999 was hij directeur-generaal Energie. In 1999 werd hij benoemd tot directeur-generaal Rechtshandhaving bij het Ministerie van Justitie. Sinds 2005 is hij zelfstandig werkzaam.

Nevenfuncties

- Lid van de Raad van Toezicht van NL-Confidential
- Voorzitter van de commissie Additionele Innovatieve Projecten (Borssele covenant)
- Lid Raad van Toezicht Nationaal Lucht- en ruimtevaartlaboratorium (NLR)
- Voorzitter van de Vereniging tot behoud van Oud, Groen en Leefbaar Voorschoten
- Bestuurslid van de Stichting tot behoud van Cultuurhistorische Buitenplaatsen

Persbericht

GasTerra's omzet daalde licht in 2017

GRONINGEN, 9 maart 2018 - Gashandelsonderneming GasTerra publiceert vandaag zijn resultaten over 2017. Evenals in 2016 is de hoeveelheid geleverd gas gedaald; de omzet vertoonde een lichte daling. Het geleverde volume was in 2017 56,6 miljard kubieke meter (2016: 63,9); de omzet kwam uit op 9,6 miljard euro (2016: 9,9). De daling in het geleverde volume kan vooral worden verklaard door de productiebeperking van het Groningenveld. Doordat de prijzen gemiddeld hoger waren dan in 2016 is de omzet redelijk stabiel gebleven

Naast de bedrijfsresultaten staat de toekomstige rol van (aard)gas en dus van GasTerra centraal in het verslag. CEO Annie Krist zegt hierover in het voorwoord: *'De missie van GasTerra, waardemaximalisatie van het Nederlandse aardgas, is niet veranderd. De manier waarop we dat doen wel. We moeten meer dan ooit nadenken over wat het begrip waarde inhoudt, over onze rol in de gasketen en onze bijdrage aan de energietransitie.'*

Om klimaatverandering tegen te gaan moet de energievoorziening zo snel mogelijk worden verduurzaamd. Dat betekent dat de vraag naar aardgas substantieel zal dalen. Tegelijkertijd moet het aandeel hernieuwbaar gas – op dit moment nog vooral groengas – toenemen. Gas blijft een onmisbaar en kostenefficiënt onderdeel van een klimaatneutrale energiehuishouding. GasTerra levert hieraan een bijdrage door de in- en verkoop van gecertificeerd groengas en door het financieren van onderzoek en innovatie op het gebied van de energietransitie.

In Nederland zijn na de beving in Zeerijp op 8 januari jl. de ontwikkelingen rondom de gaswinning in Groningen in een stroomversnelling gekomen. De Minister van Economische Zaken en Klimaat heeft aangegeven het advies van Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) om, in het belang van de veiligheid, zo snel mogelijk terug te gaan naar een niveau van maximaal 12 miljard kubieke meter per jaar te zullen volgen. Aan de betrokken bedrijven, waaronder GasTerra, heeft hij gevraagd om te helpen bij het vervullen van deze ambitieuze doelstelling. De transporteur van het gas, Gasunie Transport Services, heeft berekend dat per jaar minimaal 14 miljard kubieke meter nodig is en maximaal 27 miljard. Hoeveel het precies moet zijn, wordt voornamelijk bepaald door het temperatuurverloop, dat echter niet is te voorspellen. GasTerra bekijkt van dag tot dag hoeveel gas het moet afnemen om zijn klanten van voldoende gas te voorzien. GasTerra en NAM werken daarbij nauw samen om de volumes uit het Groningenveld zo vlak mogelijk over het jaar te verdelen, een eis die ook voortvloeit uit een advies van het SodM.

De missie van GasTerra blijft ongewijzigd: zoveel mogelijk waarde toevoegen aan het Nederlandse aardgas, rekening houdend met de besluiten die door de minister van Economische Zaken en Klimaat zijn genomen. Van het totaal ingekochte en vervolgens geleverde volume van 56,6 miljard kubieke meter was 22,6 miljard kubieke meter afkomstig uit het Groningensysteem, 17,3 miljard kubieke meter uit de kleine velden, 9,3 miljard kubieke meter uit import, terwijl 7,4 miljard kubieke meter werd ingekocht op

gashandelsplaatsen

De recente ontwikkelingen zijn ook van invloed op GasTerra's organisatie. Het aantal functies bij GasTerra is sinds 2015 substantieel verminderd. De onderneming kijkt nu hoe de kennis en vaardigheden van de medewerkers optimaal kunnen worden afgestemd op toekomstige eisen.

Voorgaande jaren

Contact

Heeft u naar aanleiding van dit jaarverslag vragen of suggesties ter verbetering? Dan kunt u contact opnemen met de Afdeling Communicatie via e-mail of telefoon.

E-mail: communicatie@gasterra.nl

Telefoonnummer: 050-364 8377.

Het jaarverslag is beschikbaar op onze website: <http://jaarverslag2017.gasterra.nl/>

De Engelse vertaling is beschikbaar op: <http://jaarverslag2017.gasterra.nl/en>

De Nederlandse versie is leidend.

GasTerra B.V.

Postadres

Postbus 477

9700 AL Groningen

Nederland

Bezoekadres

Stationsweg 1

9726 AC Groningen

Nederland

www.gasterra.nl